

Diplomová práce

2010

Martina Tondlová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**Motivace k lidovému umění prostřednictvím
výtvarných technik v PVČ v rámci liturgického roku.**

(starší školní věk)

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

Autor práce: Martina Tondlová

Studijní obor: PVČ

Forma studia: prezenční

Ročník 7

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

1. prosince 2009

Chci srdečně poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Ireně Kovářové za její vstřícnost, ochotu, pomoc, cenné rady, připomínky a celkové metodické vedení této práce.

Dále chci poděkovat vedení ZŠ Dukelská za jejich ochotu a pomoc při realizaci projektů.

Dále bych ráda poděkovala svým zahraničním přátelům, kteří mi poskytli cenné informace pro psaní této diplomové práce.

A v neposlední řadě patří mé upřímné poděkování také mojí rodině, která mě podporovala a hodně mi při psaní této diplomové práce pomáhala.

Obsah:

Úvod	6
1. Umění a lidové umění	7
1.1. Rozdíl mezi uměním lidovým a uměním městským	9
1.2. Lidový umělec	9
1.3. Umění přístupné všem	10
2. Výtvarné techniky	11
2.1. Moderní výtvarné techniky	13
3. Starší školní věk	16
3.1. Tělesný vývoj	17
3.2. Psychický vývoj	18
3.3. Citový vývoj	19
3.4. Zájmy pubescentů	20
3.5. Umělecké zájmy a vnímání výtvarného umění	20
3.6. Vnímání estetična	21
3.7. Tvoření	22
4. Motivace	22
5. Liturgický rok	24
5.1. Temporál	24
5.2. Sanktorál	25
6. Projekty – obecný úvod	26
6.1. Možnosti realizace projektu	27
6.2. Výsledná forma realizace	28
6.2.1. Projekt číslo 1 – Nový rok, Tři králové, Svatý Valentin	31
6.2.2. Projekt číslo 2 - Masopust, Filipojakubská noc	38
6.2.3. Projekt číslo 3 - Velikonoce – dekorace	44
6.2.4. Projekt číslo 4 - Velikonoce – zdobení vajíček	51

6.2.5.	Projekt číslo 5 – Dušičky, Mikuláš, Advent	57
6.2.6.	Projekt číslo 6 – Vánoce	63
6.2.7.	Doplnění svátků a tradic	69
6.3.	Zpětná vazba projektů	75
	Závěr	78
	Seznam použitých zdrojů	79
	Seznam příloh	82
	Přílohy	83
	Abstrakt	92
	Abstract	93

ÚVOD

Téma mé diplomové práce zní: „Motivace k lidovému umění prostřednictvím výtvarných technik v PVC v rámci liturgického roku pro starší školní věk“.

Dlouho jsem se rozmýšlela, jakým způsobem toto téma uchopit a jako nejvhodnější se mi jeví rozdělení celé práce do tří stěžejních částí.

V první části bych ráda čistě teoreticky vysvětlila veškeré významné pojmy pojící se k mé práci.

V druhé části představím konkrétní projekty spojené s mou diplomovou prací, ve kterých některé svátky v průběhu liturgického roku, ukážu, jaké tradiční výtvarné techniky se k těmto dnům pojí a jako oživení a zajímavost bych se pokusila ke každému svátku uvést a případně si i zkusit některou z moderních technik, které jsou hodně oblíbené v dnešní době. Nesmím ale zapomínat, že lidové umění se celá léta rozvíjelo nejen v České Republice, ale i v jiných zemích světa. Vzhledem k odlišnosti slavení určitých církevních svátků se nám nabízí další obrovská škála výtvarných technik, na které bych se také, byť jen okrajově chtěla podívat, takže se zkusíme dostat i za hranice a vyzkoušíme způsoby slavení a tvoření v jiných zemích Evropy.

V poslední, třetí části, bych se pokusila o určitou zpětnou reflexi projektů a technik, které jsem měla možnost uskutečnit. Zde se najde i místo pro vlastní kreativní tvoření dětí, o kterém budu později také psát.

1. UMĚNÍ A LIDOVÉ UMĚNÍ

„Umění je vytvářením, vytvářením z lidských rukou, z lidského srdce a ducha, vytvářením nové věci, jež se přiřazuje k novému součtu života a světa. Počíná tedy již asi tam, kde poprvé zasáhl člověk v hmotu, aby jí dal svůj původ. Počíná zkrátka v počátcích; v prostotě, základnosti, v zdánlivé nuznosti, kdesi nízko, že málokdo si toho povšimne. Počíná nízko a hluboko a může dostoupiti až soutěže s bohem. Umění tedy není uzavřeno jen v galeriích a uměleckých časopisech, kde se dovolává vašeho vkusu a estetické výchovy jakožto dosažená dokonalost, vůči níž to ostatní nezasluhuje pozornost. Umění nejskromnější, o němž chci mluvit, též se vás dovolává; chce vám čistě znázorniti věci prospěšné, potřebné člověku; je prodchnuto pietou k práci a k životu a zná i nutnosti i radosti mezi oběma; neklade si vysokých met, ale uskutečňuje svou skromnost způsobem ryzím a dojímavým, a to není malá zásluha. Chce býti jen prostředníkem mezi věcmi denní spotřeby a člověkem, ale jeho řeč, byť chudá a beznáročná, nebývá bez vzácné líbeznosti a tiché vroucnosti, je přirozená a pravdivá; milost, již velmi často pozbývají ti, kdož se velmi najedli ze stromu akademického poznání.“¹

„Nemluvím zde nikde o lidovém umění, jak se mu rozumí v běžném smyslu: umění národní, selské. Myslím tu všude na umění lidové soudobé, na práce řemeslníků a diletantů z lidu; umění spíše městské či lépe předměstské. Vidím však, že tu všude říkám umění, kde jde o umění vlastně nezamýšlené a bez předpokladů, bez předem stanovených a sledovaných vzorů a měřítek. Je to tvorba, jež vzniká a děje se cestou prostého robení, jednoduché techniky a vskutku skromných představ; přirozenost, nehledanost a srdečnost tvárného postupu jsou tu živou půdou dobrých možností a výsledků. Je to arci chudoba, ale ta není bez ryzosti, a umění rádo vzniká i z chudé půdy, jež není zrovna promrvena velebnými nánosy kulturního hnoje. Nebo řekněme, nenalézajíc tu dosti tučné

¹ ČAPEK, J. *Nejskromnější umění*. Nakladatelství Dauphin: Praha 1997. ISBN 80-86019-46-2, str. 7-8

půdy, nevyrůstá do pyšných okvěti a vypučí do malého neoslavnivého, ale sličně skromného kvítku tiché vůně. Necítím tu nikde pohnutku pohrdati.“²

Do lidového umění zahrnujeme výtvarné projevy, o kterých můžeme říci, že byly vytvořeny lidmi a pro lid. Měly by v nás vyvolat určitý umělecký zážitek, a měly by mít kromě hodnoty estetické i jiné funkce. Původně do tradičního lidového umění spadaly předměty pro jediný den. Dají se sem zařadit koláče, masky, kraslice nebo třeba pentlení nevěst. Všechny tyto výtvořky mají využití jen jeden konkrétní den v roce. Svatba, Velikonoce, Štědrý den. Toto umění si uchovávalo svou tradičnost převážně z důvodu, že osoba, která předmět vyrobila, byla tatáž, co ho používala.. Tedy každý tvořil výhradně pro svoji potřebu. Později začalo vznikat lidové umění zlidovělé, kde se již výrobce a spotřebitel neztotožňovali a výrobky se začaly vyrábět na zakázku, kupovat a vyměňovat.³

Výrobou a tedy i lidovým uměním se v dřívějších dobách živili lidé bez půdy, kteří na rozdíl od zemědělců měli čas se takovéto činnosti věnovat. I přesto, že úplně původní funkcí lidového umění byla dekorace, má tato činnost charakter výtvarný, což je zřejmé i ze skutečnosti, že výroba je přímo úměrná spotřebě. Tedy vzrůstá s narůstající poptávkou.⁴

Vývoj lidového umění byl pomalý a velice postupný, v průběhu stěhování národů se dostávaly do styku velmi odlišné kmeny a rasy, docházelo k jejich míšení, slabší podléhali vlivu silnějších, a jejich oslavy, zvyky, tradice a mravy splývaly do jednoho.⁵

² ČAPEK, J. *Nejskromnější umění*. Nakladatelství Dauphin: Praha 1997. ISBN 80-86019-46-2, str. 83

³ Srov. STAŇKOVÁ, J. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Nakladatelství Panorama: Praha 1987. ISBN 11-083-87, str. 7-8

⁴ Srov. SVOBODA, J. F. *Národopis lidu Československého, Lidové umění a zvykosloví, lidové umění výtvarné*. Vydáno podporou ministerstva školství a národní osvěty: Praha 1930. ISBN neuvedeno, str. 8

⁵ Srov. WEIGNER, L. *Lidové a národní umění*. Nakladatel F. Topič: Praha 1917. ISBN neuvedeno, str. 13

1.1. Rozdíl mezi uměním lidovým a uměním městským

V lidovém umění se odráží estetické zážitky prostého lidu a tím pádem se liší od umění vysokého, skvostného, městského. Funkce lidového umění je jak již jsem zmínila převážně dekorativní a je tedy bráno v první řadě jako způsob zdobení. Ať už se jedná o zdobení obydlí nebo přímo osob. Velkým rozdílem mezi uměním selským a uměním městským je ten fakt, že lidové umění se drží pevně ustáleného kanonu, zatímco městské odráží měnivou skutečnost doby. Jednoduše řečeno, městské umění podléhá módě.⁶

Lidová kultura je v některých pramenech také označována jako protiklad kultury masové. Tradiční lidová kultura vyrůstala z místním prostředí a sloužila potřebám malé skupiny.⁷

Můžeme také objevit názory, že lidové umění je jen přetvořeným uměním městským. Které tvrzení má nejbližší k pravdě, je těžko soudit, poněvadž se v této problematice názory velice různí a já osobně považuji jako nejpříjemnější úvahu, že umění lidové a umění z města mohou fungovat vedle sebe, občas nezávisle jedno na druhém, občas se protnou. V některé situaci vycházejí jedno z druhého a jindy naopak. Vždyť výroba, tradice, zvyklosti a lidové umění nejsou jen otázkou vesnického tvoření. Lidé se poslední roky obracejí zpět ke svým kořenům a poslední dobou všechny tyto projevy můžeme najít i na předměstích, ve městech a troufám si říct, se otázka lidového umění, tvoření a tradic dostává stále více a více do popředí.

1.2. Lidový umělec

Mluvíme-li o lidovém umění, jako nejpodstatnější se poukazuje na skutečnost, že jeho tvůrci jsou převážně lidé neškolení nebo spíše dokonce, že

⁶ Srov. MĚLNÍKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, N. *Putování za lidovým uměním*. Nakladatelské a tiskové družstvo Čin: Praha 1941. ISBN neuvedeno, str. 17-24

⁷ Srov. FROLEC, V. *lidová kultura a současnost*. Nakladatelství Blok: Brno 1977. ISBN 47-011-77, str. 20

musejí být neškolení. Není to tak úplně pravda, většina lidí žijících na vesnice a samozřejmě i ve městě až na malé výjimky školená je, jen ne v oboru, kterému se umělecky věnuje. Takže člověk vyučený například jako řezbář, je školen ve svém oboru, nicméně například výrobě madeirových kraslic se věnuje jako laik. Navíc, pokud bychom chtěli téma školení a vyučení rozebírat do detailu, i pozorování práce jiných mistrů a poslouchání rad zkušenějších se dá za určitý druh školy také považovat.

Ačkoliv velká část prozkoumaného lidového umění pochází z venkova, neznamená to, že lidové umění znamená venkovské umění. Lidové umění se může stejně dobře v dnešní době rozvíjet na venkově jako ve městě. Stejně tak práce neškoleného lidového umělce nemusí být nezajímavá, i mezi lidovými umělci bychom našli mistry ve svém oboru. Lidový umělec má smysl pro materiál a techniky, které se slučují s přírodou, a které jsou v podstatě majetkem lidu od pradávna.⁸

Výborný způsob, jak si připodobnit lidové umění, je přirovnání k umělecké činnosti malých dětí. Dítě jen za použití své vlastní fantazie a přirozeného talentu ovládá techniky, aniž by mělo ponětí o odborných technikách, které používá. I kultura a umělecká výchova jsou mu v tomto věku naprosto cizí.⁹

1.3. Umění přístupné všem

Jak je již v citaci Josefa Čapka z knihy *Nejskromnější umění* uvedeno, za lidové umění je považováno umění prostého lidu. Umění, které vytvořil lid sám podle svých potřeb a podle svého obrazu. Umění, které by mělo být přístupné všem, bez ohledu na sociální postavení, materiální zázemí nebo peníze. Jediným měřítkem pro toto tvoření je chuť a nálada. Výsledkem této kreativní činnosti nemusí být výtvar hoden výstav a obecného uznání (neznamená to ale, že být nemůže), podstatou je radost ze samotné práce, z tvoření jako takového.

⁸ Srov. MĚLNÍKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, N. *Putování za lidovým uměním*. Nakladatelské a tiskové družstvo Čin: Praha 1941. ISBN neuvedeno, str. 20

⁹ Srov. WEIGNER, L. *Lidové a národní umění*. Nakladatel F. Topič: Praha 1917. ISBN neuvedeno, str. 18

A aby tuto radost mohl sdílet kdokoliv, musí být i materiál dostupný veškeré široké veřejnosti. Byť se to může zdát velice nelogické, výtvarné umění je v dnešní době poměrně drahým koníčkem. Jistou zásluhu na tom má i fakt, že výtvarné techniky se staly v současné době velice populárními, tudíž cena materiálu vysoce vzrostla. Pokud se ale budeme snažit, můžeme se tomuto faktu alespoň částečně vyhnout.

Možná to člověku automaticky na mysl nepřijde, ale materiálu ke kreativnímu tvoření máme všude kolem sebe požehnaně. Stačí se pro začátek zastavit u jedné z nejdůležitějších věcí pro lidský život. U jídla. Snad každá maminka říká od malinka svým dětem u stolu, že s jídlem se nehraje, ale není to tak úplně pravda. Představte si, kolik různých ozdob a výtvorů se dá připravit z potravin nebo za pomoci potravin. Suché ovoce jako ozdoba věnců, tiskátka z brambor, jablek, obrázky z luštěnin, kukuřice, rýže, máku, zdobené vajíček, skořápky ořechů, hřebíček a jiné koření a v neposlední řadě trochu moderní zvyk tvoření z těstovin. Krásné výtvořky se dají vytvořit i ze samotného těsta, slané vizovické pečivo je tím proslavené. Nicméně jídlem náš výčet materiálu nekončí. Použít se dá cokoli, co je běžně dostupné každému. Přírodniny, všelijaké plody, zbytky látek, dřevo, kámen, proutí, sláma, stébla trávy, možností je nespočet.

Samozřejmě, že modernímu materiálu se tak úplně vyhnout nemůžeme, ale jak již jsem uvedla, můžeme se alespoň pokusit náklady snížit na minimum.

2. VÝTVARNÉ TECHNIKY

V dřívějších dobách se výtvarné práce dělily do dvou významných skupin. Jednalo se o práce řemeslné a neřemeslné.

Mezi ty neřemeslné řadíme například vyšívání a malbu, které se z lidových vrstev nejvíce věnovali písaři a iluminátoři, malíři obrazů a betlemáři, do prací podobných malbě můžeme zahrnout i rýsování vajíček, vystřihování a různé mozaiky. Neřemeslnou výtvarnou prací jsou i různé plastiky.

Naopak, lidové umění řemeslné mívalo největší zastoupení u truhlářů, hrnčářů nebo tkalců či kovářů. Do této kategorie bychom mohli zařadit i výrobu hraček, zdobení krojů a malování nábytku.¹⁰

I přesto, že velká část těchto výtvarných technik se v dnešní době již tak často nepoužívá, neznamená to, že by lidové umění a výtvarné techniky upadaly. Naopak, v dnešní době se rozvíjí stále více nových technik. Nejprve bych se jen krátce zastavila u těch nejklasičtějších tak, jak jsou uvedeny v metodické příručce *Výtvarné techniky a materiály*.

- *Kreslířské techniky*

Perokresba, kresba dřívkem, kresba štětcem, tužkou, olejovým pastelem, rudkou, uhlem, kresba fixem nebo fixotužkami.

- *Malířské techniky*

Tempera, akvarel, suchý pastel, voskový pastel.

- *Grafické techniky*

Gumotisk, kreslený a barevný monotyp, vosková technika, tisk z koláže nebo šablon, sádroryt a linoryt.

- *Techniky pro dekorativní činnosti*

Koláže a textilní koláže, práce se svíčkou, bramborová tiskátka, mozaiky, gobelín.

- *Techniky pro modelování, tvarování a konstruování*

Sochařská hlína, modurit a modelit, modelování z těsta, tvarování papíru, asambláže, kompozice z drátu, tepání do plechu.

¹⁰ Srov. SVOBODA, J. F. *Národopis lidu Československého, Lidové umění a zvykosloví, lidové umění výtvarné*. Vydáno podporou ministerstva školství a národní osvěty: Praha 1930. ISBN neuvedeno.

2.1. Moderní výtvarné techniky

Samozřejmě k tomuto základu, jak již jsem zmínila, v dnešní době přibývá stále více a více technik moderních, počínaje slupovacími barvami na sklo, přes různé vitráže, dekorování textilu pomocí voskovek a fixů na textil, s tím úzce souvisí i malba na hedvábí. Výroba šperků ze smaltu, drátování, náramky z bavlnek a scoubidou. Modelování ať už klasická keramika nebo na vzduchu tvrdnoucí hmota či fimo a premo. Mezi stále více oblíbené patří i decoupage, tedy zdobení papírovými ubrousky, twist art, patchwork, embossing, playmais nebo papírový pedig. Zde jsou čistě pro informaci některé z nich.

- **PlayMais**
Novinka mezi výtvarnými materiály. Jedná se hmotu vyrobenou z kukuřice a obarvenou potravinářským barvivem. Materiál lze jednoduše stříhat nebo řezat a spojuje se jen vodou. Hotový výrobek je pak možno kdykoliv opět rozebrat.
- **Scoubidou**
Vytváření šperků, hraček a dekorací z barevných bužírek. Je možné kombinovat s korálky.
- **Decoupage**
Zdobení předmětů pomocí barevných ubrousků a jiných tenkých papírů s potiskem. Velice populární metoda, kdy se na vybraný předmět za pomoci speciálního lepidla nanese jen vrchní ozdobná vrstva ubrousku. Hotové výrobky můžeme přelakovat bezbarvým lakem nebo vytvořit za pomoci krakelovacího laku popraskaný efekt.

- **TwistArt**
Jedná se o ekologické papírové provázky, které se připravují z celulózy speciálního druhu borovice s příměsí hedvábí, používají jsou barviva odolná vůči vodě a světlu, takže výrobek neztrácí ani nepouští barvu. Máme tři základní druhy – slabý, který má šíři cca 2,5 cm, silný po rozbalení cca 5cm a macro, který může mít až 10 cm šíři. Princip práce s tímto materiálem spočívá v jeho částečném nebo úplném rozmotávání.
- **WindowArt**
Jedná se o snímatelné barvy, které po zaschnutí zprůsvitní, a které je možné po vytvoření obrázku a dostatečném zaschnutí sloupnout a umístit na libovolný hladký povrch. Existují druhy, které se dají použít i na textil. Vzhledem k tekutosti barev je vhodné používat kontury, které zabrání rozlévání barev.
- **Smaltování**
Jedná se o způsob zdobení kovových ploch speciálními práškovými barvami Smalt-Karomail, které se přes jemné sítko rovnoměrně nanáší na povrch předmětu. Tento prášek není možné míchat s tekutinou, takže se s ním nedá malovat jako s klasickými barvami a jednotlivé barvy a tím pádem není možné mezi sebou jednotlivé barvy míchat. Tento způsob zdobení je ideální na výrobu šperků a nejrůznějších kovových ozdob. Výhodou této techniky oproti klasickému smaltu je skutečnost, že není potřeba výrobky vypalovat ve vysokopalčící peci, ale úplně stačí plotýnkový vaříč.
- **Drátování**
Rozmanité drátky o různých šířkách je možné tvarovat za pomoci kleští kroucením do všelijakých spirál a pružinek Zdobit tímto způsobem

můžeme svícny, mísy a opletáním je vhodné zpevňovat různé nádoby. Tuto techniku je vhodné kombinovat například s korálky.¹¹

- Malování na sklo

Zde se na rozdíl od WindowArt nepoužívají barvy slupovací, ale barvy určené k vypalování. Mohou být petrolejové, terpentýnové nebo ředitelné vodou a po zaschnutí se vypalují v troubě na teplotu a dobu, která je uvedena na konkrétní barvě, kterou používáme.

- Vitráž

Původní středověká technika, sesazení malých dílků skla do velkého celku, za pomoci samolepící měděné folie. U americké techniky vitráže se naopak samolepící folie nanáší na tabulku skla, která je vcelku, zde je ale nevýhodou, že za pomoci samolepící folie nelze vykreslit ostřejší oblouky, takže tvary jsou spíše geometrické.

- Fimo hmota

Polymerová modelovací hmota, která se vytvrzuje v troubě. Je možné ji modelovat, řezat, stříhat, brousit, barvit, lakovat i vytvářet nejrozmanitější výrobky například pomocí extrudéru. Barvy je možné mezi sebou míchat a tuto hmotu je možné kombinovat takřka s každým materiálem.¹²

- Pedig a papírový pedig

Pedig je proutí získávané z lýkové části ratanu. Z proutků pedigu je možné plést rozmanité košíky, ošatky, ale i ozdoby a bytové doplňky. Papírový pedig funguje na stejném principu, jen s tím rozdílem, že místo z proutí pleteme z papírových ruliček. Ruličky si připravíme namotáním proužků

¹¹ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Velká kniha výtvarné inspirace*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-251-2071-2, str. 58-59

¹² Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Velká kniha výtvarných technik*. Computer Press: Brno 2007. ISBN 978-251-1629-6, str. 25-133

papíru na pletací jehlici. Výrobek z papírového pedigu je nutné na závěr nabarvit a nalakovat, aby držel tvar.

V neposlední řadě bych se co se výtvarných technik a materiálů týče, chtěla zmínit o tvoření společně s přírodou. V poslední době, což velice chválím, nastává částečný obrat a svět se alespoň do jisté míry vrací zpět k přírodním materiálům. Materiálu, který nám příroda nabízí, jak již jsem v úvodu své práce uvedla, není zrovna málo a při troše fantazie přijdeme i na jiné zajímavé nápady než jen na kaštanová zvířátka. Netradiční kombinace materiálů nám dává možnost vytvořit spoustu originálních výrobků. Do této skupiny bych zařadila výrobu z hlíny, rákosu, lýka, velice oblíbený druh ratanu - pedig, malování na kameny nebo zdobení mušlí.¹³

3. STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Co se staršího školního věku týče, vydalo by toto téma bez sebemenších problémů svým rozsahem na samostatnou diplomovou práci v oboru psychologie nebo ještě lépe a konkrétněji, v oboru vývojové psychologie. Není mým cílem se zabývat touto problematikou do hloubky, nicméně by teoretický obraz mé práce nebyl úplný, kdybych se o něm alespoň lehce nezmínila. Pokusím se tedy nastínit opravdu velice zjednodušeně fyzický, citový a psychický vývoj mládeže spadající do kategorie staršího školního věku, ale zároveň se pokusím nastínit pohled pubescentů na umělecké zájmy a umění obecně.

Obecně vzato, se pod pojmem starší školní věk považuje věk dětí navštěvujících druhý stupeň základní školy. Tedy šestá až devátá třída. Toto tvrzení je však zejména v dnešní době lehce nepřesné. Faktem ovšem stále zůstává, že se jedná o období dospívání.

¹³ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ, *Velká kniha výtvarné inspirace*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-251-2071-2, str. 46-48

Pro období dospívání je charakteristické, že rychlost vývoje je rozdílná nejen mezi pohlavími, ale i u téhož pohlaví. Hranice nástupu jednotlivých fází pubescence je velmi individuální. Navíc se v posledních letech vývoj i růst dětí velice zrychlil a fyzické, někdy i psychické změny nastupují dříve, tomuto jevu se říká sekundární akcelerace. Nástup menstruace se posunuje směrem k nižšímu věku, růst do výšky se urychlil a konečná výška dospělého člověka se také zvýšila. Znamená to tedy, že do této kategorie můžeme za jistých podmínek zařadit i děti mladšího věku nebo naopak děti starší.

Další věc, kterou považuji za velice zavádějící pro přesné určení hranice dospívání je fakt, že i různé prameny a různí autoři, zabývající se touto problematikou nejsou sto se v otázkách této části vývojové psychologie shodnout. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla starší školní věk nevyčleňovat až tak striktně z pohledu věkových kategorií.

Za období puberty se tedy zjednodušeně považuje věk mezi jedenáctým a patnáctým rokem, přičemž jak již jsem uvedla, z mého pohledu budeme částečně zasahovat i do věku prepubertálního a naopak i do začátků adolescence.

- Prepuberta – od 9 let do 11 roků
- Puberta – od 11 do 15 roků
- Adolescence – od 15 do 18-20 roků

3.1. Tělesný vývoj

Dochází k prudkému intenzivnímu růst jak do výšky, tak i nárůstu hmotnosti, mění se tělesné tvary, u děvčat začíná být znát pánev a poprsí, zvyšuje se podkožní vazivo. U chlapců se mění zádové kosti a dochází k zarůstání tváře. I u chlapců, i u děvčat se začíná objevovat ochlupení pohlaví.

Dochází ke změnám v činnosti vnitřních orgánů, zvyšuje se činnost některých žláz, zvětšuje se srdce, rozrůstá se kosterní svalová hmota, zvyšuje se tempo nárůstu dlouhých kostí, mění se anatomická struktura mozku, z čehož

plyne nadměrná citlivost a vzrušivost, zvyšuje se nervozita, podrážděnost a přecitlivělost.

Snižuje se tělesná výkonnost a organismus je méně odolný proti chorobám, může také docházet k pohybové disharmonii. Přílišné zabývání se vlastním tělem může u adolescentů vést až ke sklonům k hypochondrii.

Tělesný vývoj je ovlivněn zvýšenou činností pohlavních žláz, na kterých je závislý vývoj pohlavních znaků. Dochází k fyziologickému dozrávání pohlavních orgánů, toto dozrávání je velice individuální a je podmíněno jak genetikou, tak i vlivem prostředí a výchovou. Je podstatné si uvědomit, že pohlavní zralost nemusí být souběžná se zralostí psychickou.

3.2. Psychický vývoj

Po stránce psychické je pro pubertu typická nevyzrálost postojů. Podrážděnost, impulsivnost, snížená schopnost ovládat se, zvýšená kritičnost, uvědomování si vlastní osoby, tedy sebe samého, snaha o nezávislost, vzdor vůči autoritám, neochota, odmlouvání, unáhlenost, nerozvážnost, sebepřeceňování nebo sebepodceňování, snaha samostatně se rozhodovat – to vše charakterizuje období puberty.

Vnímání je v tomto období přesnější, bohatší na detaily, mnohostrannější v obsahu, cílevědomější. Smyslové orgány se dostávají v tomto věku do svého maxima. V tvořivosti dává dospívající průchod své fantazii, jeho výtvarný projev je nápaditý a originální.

V tomto období používá mládež více logickou paměť, která má výběrový charakter. Narůstá schopnost zapamatovat si abstraktní materiál. Bezděčná paměť se mění na paměť úmyslnou. Jedinec si pamatuje lépe a déle věci ve kterých vidí logičnost, lépe si pamatuje fakta, která jsou pro něj zajímavá.

Ve vývoji myšlení přechází jedinec od konkrétního a obrazného k abstraktnímu. Nastává rozvoj hypoteticko-deduktivního myšlení.

Představitivost se projevuje v podobě bdělého snění a tvořivosti, které má spíše toužebný charakter. Přemíra denního snění může částečně znemožnit

úspěšnost ve školní práci, neboť jedince demotivuje pro učení a stávající povinnosti.

Mění se zájmy, v centru pozornosti se nacházejí otázky spojené s psychickým životem nebo vyplývající ze společenského a kulturního života mládeže.¹⁴

3.3. Citový vývoj

Citová labilita není v tomto období tak značná jako u prepuberty, objevuje se pozitivní ladění. Pokud se u některých jedinců vyskytují výkyvy nálad a agresivní chování, převážně se jedná o jev, který je výsledkem dosavadních zkušeností získaných převážně z rodiny. Zjevuje se krize rodičovské autority, uvolňují se emoční vazby na rodiče.

Naopak se posilují intenzivní vztahy s vrstevníky. Noví přátelé mohou být až nekriticky vnímání a jejich chování a jednání bývá často idealizované. V tomto případě jedinec nevnímá chyby svých kamarádů nebo je omlouvá.

Ve vztahu k opačnému pohlaví mizí vzájemná izolovanost chlapců a děvčat a dochází ke vzájemnému sblížení, které má v počátku podobu škádlení a koketování. Je zde velká potřeba navazovat citové vztahy, dochází k prvnímu zamilování, ve kterém je velká míra idealizace partnera. Tyto vztahy mívají na počátku převážně erotický charakter, nikoli sexuální. Teprve ke konci tohoto období dochází ke spojení erotiky a sexuality v jedno.

City k sobě samotnému jsou nevyrovnané, pochyby o vlastních kvalitách, špatná snášenlivost kritiky. Člověk je v tomto období mnohem více citlivý na poznámky týkající se jeho osoby. Dokonce i kladné hodnocení daného člověka může mít negativní vliv. Druhým extrémem je pocit vlastní dokonalosti vedoucí až k narcismu.¹⁵

¹⁴ Srov. PhDr. LINHARTOVÁ, D. *Psychologie pro učitele I, obecná, vývojová a pedagogická psychologie*. Vydáno MZLU: Brno 1998. ISBN 80-7157-315-9, str. 45-50

¹⁵ Srov. ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Univerzita Palackého: Olomouc 2001. ISBN 80-7067-953-0, str. 108

3.4. Zájmy pubescentů

V tomto období již dospívající nejsou v takové míře pod vlivem svých rodičů, takže si své koníčky volí ze své vlastní vůle a svého uvážení. Necháávají se však naopak podstatně ovlivnit zájmy svých vrstevníků. Velice rychle se dokáží nadchnout, nicméně jejich činnosti bývají většinou krátkodobé a proměnlivé. Základním rysem všech zájmových činností pubescenta je uspokojování jeho potřeb, jako je potřeba seberealizace, soutěživosti, výkonu, tendence k riskování a další potřeby.

Nejrozšířenější činností u mládeže tohoto věku je sport a pohybová aktivita, kde se může projevit jejich výkon a i soutěživost, síla a vytrvalost.

V tomto věku se začíná projevovat i zájem o kulturu, jejich estetické cítění je velice ovlivněno současnou módou, to se týká jak oblékání, tak názorů na kino, divadlo nebo hudbu.¹⁶

3.5. Umělecké zájmy a vnímání výtvarného umění

Umění jako takové se obrací k celé naší osobnosti, přibližuje nám skutečnost ve smyslově názorných obrazech a v emocionálních symbolech a tím nám ji nejen zobrazuje, ale i utváří náš vztah k ní. V prožívání uměleckých děl se účinně rozvíjejí všechny vyšší city, přátelství, láska k lidem i přírodě, k vlasti, k pravdě, city morální i estetické. Umělecká díla se podílejí na tvorbě ideálů a vedou k vytyčování si osobních perspektiv.

Mezi činitele, kteří se podílejí na rozvoji bohatého vnitřního života, na výchově a zvláště na sebevýchově dospívajících a později i adolescentů, má své místo právě i kultura a umění. Krásná literatura, divadlo, film, výtvarné umění a zejména hudba značně přispívají k rozvoji osobnosti chlapců i dívek v tomto

¹⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum 1994. ISBN 80-7066-384-7, str. 97-106

období. Zaměřenost mladých do budoucna i postupně se rozvíjející svět hodnot a ideálů by byl bez styku s uměním takřka nemožný.¹⁷

Do šesti let vnímá dítě krásu velmi intenzivně, ale jen materiálně. Dětská touha malovat a kreslit není pouhým rozmarem, ale je jednou z významných činností, kterou se dítě zmocňuje svého, do té doby takřka neznámého okolí, poznává, prožívá a hodnotí svět, který ho obklopuje a tím si utváří svůj vztah k okolí.

V prepubescenci je estetické prožívání celkové chudší a dítě upřednostňuje křiklavé, sytě barevné a prostorově velké práce bez formální stylizace.

3.6. Vnímání estetična

V tomto věku umělecké cítění a vnímání dozrává. Estetické hodnocení je v tomto období velice rozmanité, týká se krásy přírodní, umělecké, civilizační i technické. Takže krásný může být vodopád, socha nahého Davida, ale i večerní šaty a železná konstrukce Eiffelovky věže. Termín „krása“ je zde velice zavádějící, protože cílem některých „krásných“ věcí není líbit se, ale být pochopen.

V pubescenci opouští mládež užitkový egocentrický názor ve smyslu příjemna-nepříjemna vzhledem ke své osobě a obrací se k hodnotám, které mu nepřinášejí užitek jako takový. Je to tedy přechod od automatického názoru k heteropatickému názoru.

Nicméně ani na tomto stupni nedochází k pochopení děl, která nezobrazují věrný obraz přírody. Údajně lze v této době u pubescenta dospět k vypěstěnému vkusu, ale ne k uměleckému pochopení. V tomto věku je možno vychovat i umělecké cítění, ale jen prostřednictvím pozorování vynikajících děl a jejich vedeného hodnocení, jinak se dílo, má-li hlubší význam, stává nesrozumitelným. Většinu děl pubescenti chápou intuitivně, bez rozboru formálně estetického.

¹⁷ Srov. PhDr. SMRČKA, F a KOLEKTIV. *ABC rodinného života*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha 1972. ISBN 14-497-72, str. 173-179

Naopak je u mládeže tohoto věku zájem o náladu krajiny, architekturu a snahu po zdobení a upravování jak prostředí, tak vlastního zevnějšku. Jak již jsem ale zmínila, vkus je ve veliké míře ovlivněn módou konkrétní doby.

V tomto věku se setkávají s nepochopením sochařské výtvořiny a grafická díla. Největší zážitky mívají naopak z pozorování děl sentimentálních nebo senzačně naturalistických a omezují se především na díla lidově srozumitelná.¹⁸

3.7. Tvoření

Spontánní výtvarné produkce v pubescentech značně ubývá, důvodem bude zvýšená kritičnost k sobě samému i k vlastnímu tvoření. Kresba je v tomto období naturalistická a velice přibližuje pozorované skutečnosti tak, jak se jeví. Sklon je ke kresbě schématické, ale bohatě členěné. Nastává přesun od lineárního znázorňování k prostorovému. Ztrácí se obliba v kreslení dějů a usiluje se o znázornění izolovaných předmětů.¹⁹

4. MOTIVACE

„Motivace je proces aktivace chování, udržování aktivity a řízení vzorce aktivity“

P. Th. Young (1961)

Z tohoto tvrzení vyplývá, že motivace má tři složky: aktivace, zaměření na cíl a udržování aktivity.

Faktory motivace mohou být vnitřní, mezi které patří vrozené nebo naučené tendence nebo vnější a to jsou motivující pobídky.

¹⁸ Srov. PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha 1967. ISBN 16-905-67, str. 417-418

¹⁹ Srov. PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha 1967. ISBN 16-905-67, str. 419

Motivace je aktivita člověka způsobená určitým motivem a zakončená realizací motivu. Zahrnuje uvědomované i neuvědomované psychické faktory, na jejichž základě se děje naše jednání a chtění.

Motiv je vnitřní hybná síla jednání a chování člověka. Je výsledkem narušené biologické nebo psychické rovnováhy mezi jedincem a jeho prostředím, ať už biologickým nebo sociálním.

Pokud motivy pocházejí z nitra člověka, nazývají se impulzy, pokud z okolního prostředí, jsou to incentivy. Lidské motivy jsou seřazeny hierarchicky, ty vyšší se objevuje až po realizaci těch nižších.²⁰

Jak již jsem zmínila, motivace vychází z určitého nedostatku, a proto je její základní formou potřeba. Potřeby mohou být:

- Biogenní – nedostatky organismu
- Sociogenní – nedostatky v sociálním životě.²¹

Samozřejmostí je, že chceme-li člověka motivovat k lidovému umění, musíme útočit na jeho potřebu sociogenní. Osobně si myslím, že právě v období staršího školního věku dochází u dětí k hledání vlastní identity a tedy i k potřebě ztotožnění se s okolním světem. Proto se prostřednictvím projektů v této diplomové práci pokouším ukázat mládeži, kam sahají jejich kořeny a tím se snažím uspokojit jejich potřebu začlenění se.

Druhou motivací, která je zde znatelná (obzvláště pro kreativnější jedince), je touha po rozšíření tvořivého obzoru. Také proto se snažím ve své práci upozornit na některé méně tradiční výtvarné techniky, které by mely uspokojit i náročnější zájemce o kreativitu.

²⁰ Srov. LINHARTOVÁ, D. *Psychologie pro učitele I, obecná, vývojová a pedagogická psychologie*. Vydáno MZLU: Brno 1998. ISBN 80-7157-315-9, str. 34

²¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Academia: Praha 2003. ISBN 80-2000993-0, str. 195-215

5. LITURGICKÝ ROK

Liturgickým rokem se označuje souhrn stále se opakujících křesťanských svátků v průběhu ročního cyklu. Křesťané slaví v průběhu roku svátky Krista a svatých. Tomu odpovídají dva bloky liturgického roku: temporál a sanktorál.

- Temporál – doby a svátky liturgického roku, ve kterých se slaví Kristovo tajemství. Jedná se takzvané liturgické doby, tyto svátky nemají pevné datum.
- Sanktorál – soubor svátků svatých. Tyto dny jsou vázány na pevné datum.

V liturgických knihách jsou tyto dva celky od sebe odděleny, v praxi jsou však propojeny a prolínají se.

5.1. Temporál

Ještě dříve než se vytvořily jednotlivé okruhy liturgického roku, slavili křesťané už od apoštolské doby neděli jako prvotní sváteční den, neděle je tak základ a jádro celého liturgického roku.

Jako první údobí liturgického roku se objevují Velikonoce, později se objevuje druhý pól, a tím je epifanie – slavné zjevení se Božího Syna v těle, tedy Narození Páně. Oba tyto okruhy později přibírají dobu přípravy, tedy dobu postní a dobu adventní.

Dobu mezi těmito dvěma okruhy vyplňuje okruh třetí, liturgické mezidobí.

Oficiální dokument uvádí liturgická údobí roku ne v chronologickém pořadí, ale podle jejich významu:

- Velikonoční třídní
- Doba velikonoční
- Doba postní

- Doba vánoční
- Doba adventní
- Liturgické mezidobí

Pokud bychom ale jednotlivé údobí seřadili pro přehlednost chronologicky, navazovaly by na sebe takto:

- Doba adventní
- Doba vánoční
- Liturgické mezidobí I
- Doba postní
- Velikonoční třídní
- Doba velikonoční
- Liturgické mezidobí II.

5.2. Sanktorál

Přestože liturgické doby mají přednost před svátky svatých a tvoří základní strukturu liturgického roku, mají svátky svatých své místo i oprávnění. Mají totiž vnitřní souvislost s tajemstvím Krista. Když tedy církev uctívá svaté, pak uznává a zvěstuje vítězství Boží milosti v člověku a děkuje Bohu. Svou spoluprací s Boží milostí jsou svatí pro církev znamením a svědectvím víry, ukazují originalitu následování Krista v různých dobách a situacích, jsou příkladem žitého evangelia.

Velké množství svatých a jejich liturgická úcta způsobily, že temporál liturgického roku byl zastíněn a potlačen kultem svatých. Proto, aby neděle a liturgické doby měly opět přednost postavení, zastává církev obecně názor, aby svatí byli uctíváni především tam, kde žili, působili a zemřeli. Celocírkevní úcta je omezena pouze na světce univerzálního významu.²²

²² Srov. Doc. Dr. KUNETKA, F. *Liturgický rok ve slavení církve*. Vydala Matice cyrilometodějská: Olomouc 1995. ISBN neuvedeno, str. 9-11 a 21-22.

6. PROJEKTY – OBECNÝ ÚVOD

Zde, jak jsem již nastínila v úvodu, bych se ráda věnovala jednotlivým částem liturgického roku. Nebudu se příliš zabývat historií jednotlivých svátků nebo konkrétních svatých, protože jsem přesvědčena, že děti v tomto věku jsou přesyceny informacemi školního typu, které se na ně valí ze všech stran. Nebudu zde ale ani vyzdvihovat básničky, nebo pohádky úzce spojeny s konkrétní dobou, které mohou být sice krásné a trefné, nicméně vzhledem k faktu, že se hodí spíše pro menší děti, by starší děti mohly nabýt dojmu, že se od nich nic neočekává, ale naopak se také nic nového nedozví. Jako nejvhodnější motivace se mi jeví nastínit pranostiky, způsoby oslav daného svátku a nejpodstatnější tradice, které se k němu pojí. Důvodem, proč jsem zvolila zrovna tento způsob, je moje přesvědčení, že mládež právě v tomto věku začíná hledat nejen sama sebe, ale začíná si i pokládat otázku, odkud pochází a zároveň se zabývat otázkou budoucnosti. A nevidím lepší způsob, jak poznat své kořeny než prostřednictvím tradic. Je samozřejmé, že některé tradice, které zmiňuji, se dodnes dodržují, jiné naopak upadly v zapomnění. Každá rodina má své tradiční zvyklosti, které se ale nemusí shodovat se zvyky ostatních. Proto můj výčet k jednotlivým svátkům je pouze orientační. Okrajově bych se také podívala na krátké legendy a pověsti k jednotlivým datům. Pokoušela jsem se najít vždy nějakou perličku, která by děti upoutala a ovlivnila v tvoření a zároveň jim i uvízla v paměti.

Jednotlivé části liturgického roku jsem se rozhodla řadit chronologicky od ledna po prosinec.

Právě v této části se také nachází prostor pro přiblížení tradic jiných zemí Evropy, což považuji vzhledem k době velice podstatné.

Jak už jsem několikrát zmínila, pokoušela jsem se vybrat techniky, které jsou jak náročností a schopnostmi, tak finanční stránkou dostupné takřka všem. Samozřejmě, že ne vždy byla tato podmínka úplně možná, takže zejména u moderních technik, velice oblíbených v dnešní době se mírnému finančnímu zatížení vyhnout nedalo. I přesto si ale myslím, že žádná z těchto technik nebude činit nepřekonatelný problém.

V první části své diplomové práce, kde jsem se zabývala liturgickým rokem jako takovým, jsem uváděla, že počet svatých a jejich liturgická úcta je na tak vysokém počtu, že není možné se všude věnovat všem, naopak doporučuje se uctívání svatých převážně jen v místě jejich narození, smrti nebo působišť. Tuto větu vyzdvihuji zejména z důvodu, že z knihy *Církevní rok a lidové obyčeje* od Vlastimila Vondrušky se můžeme dozvědět, že jenom na samotný leden připadá přes devadesát liturgických svátků světců, světic, mučedníků a mučednic. A takto bychom mohli pokračovat v průběhu celého roku. Těmito údaji bych ráda zdůvodnila fakt, že se má diplomová práce bude omezovat pouze na svátky a světce univerzálního významu.

6.1. Možnosti realizace projektu

Možností se nabízí hned několik. Začala bych tou nejtypičtější a tou je pravidelný kroužek pro děti. Bohužel v tomto případě se budeme muset potýkat s nevyrovnaností kreativních technik v průběhu roku. Tím mám na mysli, že kolem Vánoc a Velikonoc je technik a celkového tvoření nespočet, zatímco v období liturgických mezidobí je jich velice málo. Museli bychom tedy techniky týkající se významnějších svátků rovnoměrně rozdělit do celého roku, což nevidím jako šťastnou volbu hlavně z důvodu netematicčnosti. Naopak techniky týkající se každého i menšího svátku v roce bohužel nenajdeme. Samozřejmě, že není problém doplnit zbývající část roku technikami jinými, jen bych bohužel nedodržela vztažnost k církevním svátkům. Trochu komplikovanější je v tomto případě i otázka časového rozvržení. Na většinu výtvorů je jedna vyučovací hodina krátká, aby tedy mělo význam se do tvoření pouštět, navrhla bych dvě vyučovací hodiny jednou za týden nebo čtrnáct dní. Nebo ještě lépe tři vyučovací hodiny například jednou do měsíce.

Druhou variantou jsou tematické kurzy. Tato varianta je ideální, co se větších svátků týče, nicméně naopak zanedbává menší svátky, které samy o sobě technikami jeden kurz nenaplní, ale zároveň by stály za povšimnutí.

Nejpříjemnější se mi jeví školní klub, kde v době kolem významných svátků se můžeme věnovat technikám, které jsou s nimi spojeny a v době mezdobí se věnovat jiným kreativitám, kterých je bezpočet. Bohužel ne každá základní škola má mimo školní družiny i školní klub.

Podobným případem jsou i různé pracovní a výtvarné činnosti patřící do vyučování. Zde se jako podstatné pozitivum jeví rozdělení činností na činnosti pro děvčata a pro chlapce. Tedy realizace těchto technik jen s děvčaty se zdá být podstatně jednodušší. Naopak časové omezení jedné hodiny je pro nás velice svazující.

6.2. Výsledná forma realizace

Já jsem jako výslednou formu zvolila kratší tematické kurzy. Je možné je praktikovat každý samostatně nebo jako cyklus několika kurzů, v průběhu několika na sebe navazujících týdnů.

Kurzy jsou rozpracované do detailu, včetně potřebných pomůcek, postupů a případné motivace. Může se jich tedy držet každý, aniž by potřeboval speciální konkrétnější přípravu, nebo odborné znalosti. Jejich části mohou být použity stejně dobře při hodinách výtvarné výchovy, jako při pracovním vyučování nebo třeba rodinné výchově. Nejideálnější způsob jejich použití jsou kroužky zaměřené na podobnou tematiku, kde je možno si z mé přípravy vyjmout jen některé konkrétní části.

Doba trvání jednoho kurzu

V tomto případě, jak již jsem nastínila výše, je otázka velice komplikovaná, proto časové rozmezí uvádím pouze orientačně s poznámkou možného prodloužení v případě zájmu. Tedy základní doba jsou tři vyučovací hodiny, což činí dvě hodiny a patnáct minut. Vše je samozřejmě závislé nejen na náročnosti technik, ale i na schopnostech účastníků.

Počet účastníků

I v tomto případě je odpověď velice individuální, počet účastníků závisí na počtu členů pedagogického dozoru a na velikosti místnosti, ve které můžeme projekt realizovat. Nedoporučovala bych však více než patnáct dětí na jednoho pedagoga. Musíme zde brát v úvahu, že pedagog po zadání úkolu nepůsobí pouze jako dozor, ale i jako pomocník a odborný poradce. Podle schopností dětí se může stát, že jeho pomoc nebude potřeba vůbec, nicméně naopak také, že se děti bez jeho asistence neobejdou, takže počet dětí musíme volit tak, abychom zvládli případně pomoci všem.

Věk účastníků

Tento projekt je zaměřen na žáky druhého stupně základní školy. Tedy věk od 11 do 15 let. V případě menšího zájmu je možno doplnit i staršími dětmi prvního stupně. Samozřejmostí je, že celý projekt je možno po lehkých úpravách uskutečnit i s dětmi jiných věkových kategorií, nicméně musíme brát v úvahu jejich schopnosti a tomu přizpůsobit jejich počet i počet členů pedagogického dozoru. Pokud by se kurz realizoval pro děti mladší, než je původně uvedeno, je nutné přizpůsobit i časové dotace a vybrat techniky, které nebudou ani menším činit takový problém.

Personální zajištění

Jak již jsem uvedla, doporučovala bych jednoho pedagogického pracovníka na maximálně patnáct účastníků. Co se týče vzdělání a předpokladů jednotlivých pedagogů pro tyto kurzy, považuji za nejpodstatnější kladný vztah k výtvarné činnosti, není nutné výtvarné nebo estetické vzdělání. Kladný vztah k dětem je samozřejmostí.

Cíle projektu

- Přiblížení daného tématu, tedy lidového umění, dětem.
- Pokusit se přiblížit dětem zvyklosti a tradice, které jsou i dodnes v některých částech země dodržovány.
- Snaha o rozvoj kreativního tvoření a podněcování fantazie
- Naučit děti vnímat svět kolem nich a tím přispět ke kladnému rozvoji jejich postoje nejen k sobě samému, ale i k jeho okolí.
- Naučit děti v některých případech vzájemně spolupracovat a jindy zase tvořit individuálně.
- V neposlední řadě děti pobavit a nabídnout jim příjemně strávenou část dne.

Pomůcky

U každé činnosti jsou pomůcky konkrétně vypsány. Uvádím vždy jen základní pomůcky na vytvoření daného výrobku, co se týče dekorace hotových předmětů, zde se meze nekladou. Já vždy ukážu jen jeden způsob dekorace a i pomůcky volím podle toho. Není mým cílem u každého výrobku uvádět nespočet materiálů, kterými mohu finální dílo dozdobit, zde spoléhám na kreativitu každého jedince.

Samozřejmostí, kterou u jednotlivých popisů neuvádím, je nutnost stolů, židlí, materiálu na pokrytí pracovní plochy, nejlépe igelitu a oblečení vhodného pro výtvarnou činnost.

Rozvržení tematických celků

U některých významnějších svátků je možno, ještě oproti vzoru, tvoření rozdělit do dvou nebo více kurzů. Pokud tak neučiníme, je samozřejmé, že z výčtu

technik si musíme vybrat jen některé, abychom to časově stíhali. Naopak v některém případě jsem nucena spojit dva nebo tři menší svátky do jednoho projektu, tedy se v průběhu kurzu věnovat více svátkům současně. Protože by jinak kurz byl na techniky velice chudý.

- 1) Nový rok, Tři králové, Valentin.
- 2) Masopust, Filipojakubská noc
- 3) Velikonoce – dekorace
- 4) Velikonoce – techniky zdobení vajíček
- 5) Dušičky, Mikuláš, Advent
- 6) Vánoce

Dříve než se dostanu k samotným výtvarným technikám, ráda bych ještě upozornila na fakt, že jednotlivé způsoby tvoření uvedené k daným svátkům nejsou obecně platné jen pro tuto příležitost. Samozřejmě, že například vajíčka jsou spjata jen se slavením Velikonoc, ale techniky jejich zdobení, počínaje barvením, přes koláž a decoupage až po patchwork mají široké využití i v jiných dekoracích. Vždy se pokusím na konci výtvarné techniky alespoň krátce nastínit jiné způsoby využití daného tvoření.

6.2.1. Projekt číslo 1 – Nový rok, Tři králové, Svatý Valentin.

Nový rok

Pranostiky

Je-li na Nový rok hezky, budou pěkné žně.

Na Nový rok déšť – o velikonocích snůh.²³

Na Nový rok, o slepičí krok.²⁴

²³ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 39

Tradice, oslavy a pověry

„Jak na Nový rok, tak po celý rok.“ To je základní pořekadlo celého dne. Všichni by se tedy měli pokusit vyhnout svárům a být co nejlépe naladěni. Nesmí se prát prádlo, mlátit obilí-znamenalo by to špatnou úrodu. Ten, kdo se dlouho povaluje v posteli, stane se lenochodem a darmošlapem. Podle osoby, která první vstoupí do stavení, se věští nastávající rok. Jedná-li se o pěkné děvče, bude po celý rok veselo, vstoupí-li mladý muž, je to dobré znamení, malé dítě přináší štěstí a nerudná stařena rok plný mrzutostí.

Spousta zvyků se v tento den ale týká i slavnostní tabule. Mezi tradiční zvyky dodržované i v dnešní době patří zákaz jíst v tento den drůbež, králíka nebo například rybu, to proto, aby nám štěstí neuteklo, neuplavalo nebo neuletělo. Naopak se doporučují k obědu luštěniny, které mají signalizovat peníze a přičarovat bohatý rok. Hovězímu vývaru s krupicí se říká miliónová polévka a ochutnání vařeného prasečího rypáčku chrání před bídou.²⁵

Výtvarné techniky a tvořivost

- Ruční papír na přáníčka

Pomůcky:

Starý papír – čím méně potisku, tím lépe, voda, mixer, mísa nebo sklenice, škrob, noviny, balicí papír nebo mikrotenový sáček, utěrka, lisované listy, bavlnky, houbička.

²⁴ BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 214

²⁵ ŠROV. ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Rubico: Olomouc 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, str. 8

Postup:

Papír natrháme na malinké kousky a namočíme do mísy nebo sklenice s vodou. Necháme namočené minimálně 12 hodin, lépe 24. Pokud použijeme potištěný papír, je dobré přidat trochu sava, aby se papír vybělil.

Papírovou hmotu za pomoci mixéru rozmělníme. Můžeme použít i struhadlo nebo jen trhat rukou. Pozor, úplně jemná kaše by se nám nespojila.

Do hotové směsi přidáme lžici škrobu pro zpevnění. Můžeme přidat i barvivo, případně kousky bavlnek nebo provázků na ozdobení.

Na pracovní desku si připravíme utěrku, na ní noviny a na ně balicí papír.

Z papíru vymáčkneme přebytečnou vodu a rozložíme na připravenou plochu.

Můžeme vytvarovat již přímo tvar, který chceme, aby papír měl. Ozdobit můžeme vylisovanými květy nebo listy.

Houbičkou setřeme přebytečnou vodu a dáme sušit. Po usušení můžeme list papíru zabalený do látky přežehlit.

Nový rok v cizích zemích

- Izrael

Zde se Nový rok slaví dva dny a jedná se o dny, kdy se rozhoduje o osudu každého člověka v následujícím roce. Tento den je pohyblivý a vychází na některý z dní v období mezi 6. zářím a 5. říjnem.

- Čína

Zde, i v některých jiných zemích na východě Asie začíná Nový rok koncem ledna nebo začátkem února (Thajsko v březnu nebo dubnu, jižní Indie o zimním slunovratu, Tibet v únoru).

- Írán, Afghánistán

Podle perského kalendáře připadá Nový rok na období začátku slunovratu, tedy 21.3. Zbytek islámských zemí má Nový rok proměnlivý. Počítá se podle lunárního systému a odvozuje se podle odchodu proroka Mohameda z Mekky do Mediny.

Tři králové

Pranostiky

Tři králové mosty staví, nebo je boří.

Na Tři krále mnoho hvězd – urodí se hodně brambor.²⁶

Na Tři krále, zima stále.

Na Tři krále o skok dále.

Tradice, oslavy a pověry

Tento den je hlavně oblíbený u malých koledníků převlečených za Tři krále, kteří chodí vesnicí a žehnají stavení tím, že posvěcenou křídou napíšou na dveře své iniciály a letopočet. Děvčata se v tento den myjí sněhem, aby měla bílou pleť. V tento den se také předpovídala budoucnost. Pod sedm hrnečků se schovalo sedm různých předmětů. Uhlí-nemoc, hřeben-nedostatek, peníz-bohatství, panenka-narození, prsten-svatba, chleba-dostatek a kousek látky-cestování. Podle předmětu, který kdo odklopil, soudil, co jej čeká.²⁷

²⁶ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 39

²⁷ Srov. BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 215

Výtvarné techniky a tvořivost

- Lampiony tří králů

Pomůcky:

Krabice od džusu nebo mléka, akrylové barvy, svíčky, nůžky

Postup:

Horní část krabice rozevřeme a odstříhneme, poté nahoře upravíme vrchní kraj jako korunku. Vystříhneme oči, případně nos a pusy a křížek jako symbol křesťanství.

Akrylovými barvami nakreslíme obličej i zbytek těla. Ideální je použít barvy termo colours, aby nedošlo vlivem tepla k poškození.

Dozdobíme a dovnitř umístíme svíčku.

Svatý Valentin

Pranostiky

Na svatého Valentina zamrzne i kolo mlýna.²⁸

Výtvarné techniky a tvořivost

- Květina z WindowArt

Pomůcky:

Drátek, barvy na sklo, korálky, folie

²⁸ Vondruška, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 39

Postup:

Z drátku si vytvoříme několik stejně velkých oček, ze kterých vytvarujeme tvar okvětních lístků. Očko z drátku musí být naprosto ploché. Položíme na folii.

Očko vyplníme barvou na sklo tak, aby se barva dostala i na krajní drátek.

Necháme zaschnout a okvětní lístky sundáme z folie.

Konce oček spojíme dohromady, aby nám vznikla květina, a prostředek květu vyplníme drátkem s navlečenými korálky.

- Poupátko z TwistArt

Pomůcky:

Zelený a růžový slabý TwistArt, lepidlo Herkules.

Postup:

Asi 7 cm zeleného TwistArtu rozmotejte tak, že konce zůstanou spojené.

Takovéto dva lístky slepte do kříže.

15 centimetrový zelený provázek rozmotejte asi centimetr z kraje a přilepte na rozmotaný 35 centimetrový růžový pruh.

Omotáváním růžového pruhu kolem rozmotané části zeleného, začne vznikat poupátko. Plastičnosti docílíme přetočením růžového papíru o 180 stupňů.

Nakonec zafixujeme lepidlem a stonek poupátka protáhneme překříženými zelenými lístky.

- Růže z krepového papíru

Pomůcky:

Krepový papír, vata, lepidlo Herkules, špejle, drátek, nit, nůžky, tužka.

Postup:

Ustříhneme asi 30 cm dlouhý drátek, na jeho kolec uděláme kuličku z vaty a za pomoci lepidla ji obalíme kouskem krepového papíru.

Ustříhneme si pruh krepového papíru o délce 80 cm a šířce osm. Přeložíme čtyřikrát na polovinu. Vrchní část zastříhneme dokulata, vznikne nám 16 okvětním lístků.

Okvětní lístky připevníme k drátku s vatou a vytvoříme růži, kterou pevně zafixujeme nití.

Vystříhneme si dva stejné lístky a slepíme mezi ně kousek drátu, který necháme přečnívat. Přečnívající drátky lístků spojíme s poupátkem.

Zbylé kousky drátků omotáme zeleným krepovým papírem. Můžeme přidat i další růžová poupata.

Svatý Valentin v cizích zemích

- Anglie

Posílají se nepodepsané milostné dopisy a příjemce má uhodnout, kdo je pisatelem.

- Skotsko

Ve Skotsku je tradicí, že si v tento den mladí lidé vybírají svého Valentina, a to buď losem, nebo podle toho, koho prvního ráno potkají. Valentin, ať byl vybrán, nebo si vybral sám, dvořil se po celý rok a činil galantní služby tak, jak to konali středověcí rytíři svým dámám.

- Amerika

Zde se vyvinul obyčej volit Valentina a Valentinku roku.

6.2.2. Projekt číslo 2 - Masopust, Filipojakubská noc.

Masopust

Pranostiky

Masopust na slunci – pomlázka u kamen.

Konec Masopustu jasný – len krásný.

Suchý půst – úrodný rok²⁹

Krátký Masopust – dlouhá zima.

Popeleční středa, kdo nemá kožíšek, promrzne až běda.

Bude-li ve středu popeleční vítr nebo vichr, pak celý půst větrný bude.

Tradice, oslavy a pověry

Masopust

Doba od Tří králů do Popeleční středy. Doba bujarého veselí.

- Tučný čtvrtek – každý si měl dopřát tolik tučného jídla a piva, kolik snesl.
- Masopustní neděle – neděle taneční, hudebníci zvali k muzice a vyhrávalo se až do časných ranních hodin.
- Masopustní pondělí – Tzv. mužovský bál. Pokračování v tanci, ale svobodná chasa směla jen přihlížet, v kole byli jen ženáci a vdané.
- Masopustní úterý – sváteční den. Konaly se průvody masek, kde hlavní postavou byl šašek nebo medvěďák s medvědem. U každého stavení

²⁹ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 39

zastavili, zahráli a byli odměněni koblihami, masem, penězi a v dnešní době převážně kořalkou.³⁰

Postní doba

- Popeleční středa – Masopust byl zakončen „pochováním basy“ a znamenalo to na 40 dní konec s tanečními a hudebními veselnicemi. Světí se popel z kočiček, které byly posvěceny minulého roku na Květnou neděli. Prachem se dělá kříž na čele a značí pomíjivost tohoto života. Ženy chodí s rozpuštěným mýdlem a natírají tváře mužů, kteří se neprospali z Masopustu. Také chodil směšně oblečený muž s lucernou a hledal po staveních ztracený Masopust. Nemá se prát prádlo, zůstávalo by stále špinavé. Kdo pil tento den svěcenou vodu, byl chráněn před komáry. Ze stejného důvodu popíjeli muži kořalku.
- 1. neděle postní – Černá neděle – nebo také liščí. Matky v noci tajně pekly preclíky a věšely je dětem na ráno do zahrady se slovy, že jim je tu zanechala liška.
- 2. neděle postní – Pražná neděle – postní jídlo „pražmo“
- 3. neděle postní – Kýchavná neděle – Kýchání čistí hlavu, kdo třikrát kýchnul, bude celý rok zdrav. Kolikrát kdo kýchnul, minimálně tolik let bude ještě živ.
- 4. neděle postní – Družebná neděle – Ženich chodíval s družbou do domu, kam chtěl o pomlázce přijít na námluvy. Budoucí ženich jedl „pučálku“, ale směl jen lžící, pokud by jedl vidličkou, všichni by se mu vysmáli.

³⁰ Srov. ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Rubico: Olomouc 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, str. 20-25

- 5. neděle postní – Smrtná neděle – lidé vynášeli ze vsi slaměnou smrt-Mořenu, za vsí se házela do vody a zpět se všichni vraceli se zeleným stromkem a zpívali. „Líto“ - malý smrček zdobený věnci, kytičkami, obrázky svatých a vyfouknutými vejci, který nosily děti po koledě, měl značit blížící se jaro. Do oken se dával kousek lnu, aby ten rok nikdo nezemřel.
- 6. neděle postní – Květná neděle – obřad svěcení kočiček. Některé kočičky se polykaly, aby nebolelo v krku, potíraly se jimi oči, aby nebolely. Nesmělo se péct, protože by se zapekl květ na stromech a nebylo by ovoce, oblékaly se nové šaty, aby v nich člověk kvetl, zelenými ratolestmi se vymetala nemravnost. Kdo našel zlaté vejce od černé slepice, utrl čarovný vrbový proutek, o půlnoci položil vejce na křižovatku polní cesty a proutkem zamával k jihu, severu a východu, zjevil se mu duch a splnil každé přání.³¹

Výtvarné techniky a tvořivost

- Výroba masek

Pomůcky:

Nafukovací balónek, lepidlo Herkules, noviny, bílý papír, akrylové nebo temperové barvy, nůžky, řezací nožík, bezbarvý lak, vlna, klobouková gumička.

Postup:

Balónek nafoukneme přibližně na velikost hlavy a zavážeme. Noviny si natrháme na menší kousky a připravíme si je na hromádku.

³¹ Srov. BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 33-34

Za pomoci lepidla začneme celý balónek olepovat kousky papíru. Jednotlivé vrstvy necháme lehce proschnout. Vrstev by mělo být alespoň pět. Poslední vrstva by měla být z bílého papíru.

Celou kouli necháme dostatečně uschnout, poté rozvážeme balónek, vypustíme ho a vyndáme. Zůstane nám jen korpus.

Korpus vertikálně rozřízneme na dvě shodné poloviny, nožkem vyřízneme oči, nos a pusy.

Vnější část masky namalujeme barvami podle fantazie, navrch můžeme přilepit vlnu jako vlasy. Celý výrobek pro lepší pevnost nalakujeme bezbarvým lakem. Vzadu masky přichytíme kloboukovou gumičku pro upevnění masky na hlavu.

Tip:

Tímto způsobem se dají vytvořit nejrozmanitější výrobky, počínaje velikonočními vajíčky, přes kasičku prasátka až po věnec, kde je kostra tvořena papírovými koulemi.

- Strašidelné tričko

Pomůcky:

Jednobarevné tričko-nejlépe světlé barvy, voskovky na textil, fixy na textil, zažehlovací folie, děrovačka, barva na textil ve spreji.

Postup:

Za pomoci děrovačky si ze zažehlovací folie vystříháme malá různobarevná kolečka.

Na tričko si voskovkami nakreslíme vybraný motiv, vybarvíme. Kontury můžeme zvýraznit za pomoci fixů.

Detaily dotvoříme tečkováním ze zažehlovací folie. Tečkováním můžeme případně vytvořit i samostatný motiv.

Pokud je tričko hotové, žehlíme několik minut přes pečící papír, aby se barvy na textil zafixovaly. Pokud se nám některá část motivu nepodaří, necháme ji nezažehlenou, po vyprání tato část nebude vidět.

Svatý Filip a svatý Jakub

Pranostiky

Filipa Jakuba mráz, to obilí plný klas.

Prší-li na prvního května, bývá málo žita a sena.³²

Na Filipa a Jakuba, koníček si trávy naškubá.

Prší-li na svatého Filipa a Jakuba v noci, bude úrodný rok.

Tradice, oslavy a pověry

Filipojakubská noc byla magickou dobou, kdy se pálí čarodějnice, otevírá se země a nabízí své poklady. Květ z kapradí a svěcená křída chránily před mocí zlých sil. Před vrata se zapichovalo trní, aby nemohla čarodějnice vstoupit, práskalo se bičem a střílelo z pušek. Jako ochrana se na kopcích pálily ohně a zapálená košťata se vyhazovala do vzduchu. Platily pověry na ochranu chléva, aby čarodějnice neočarovaly dobytek.³³

Výtvarné techniky a tvořivost

- Čarodějnice na koštěti

Pomůcky:

³² VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 40

³³ BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 33

Zbytky látek, tavná pistole, papír, vlna, proutí, lepidlo na papír, sláma, akrylové barvy.

Postup:

Z papírové koule vytvoříme hlavu čarodějnice, na kterou lepenkou připevníme druhou menší protáhlou kouli jako nos. Natrháme si papíry na malé kousky a začneme celou hlavu v několika vrstvách olepovat. Dole necháme otvor na uchycení zbytku těla. Necháme uschnout.

Ze slámy vytvoříme kostru těla, na kterou naaranžujeme látky jako oblečení. Obličej dokreslíme akrylovými barvami a připevníme vlasy z vlny. Můžeme přidat klobouk. Hlavu nasadíme na tělo a dostatečně přilepíme.

Z proutí složíme koště a čarodějnici na něj posadíme a přilepíme tavnou pistolí.

- Woo-doo čarodějnice

Pomůcky:

Papírové utěrky, drátek, provázek, látky.

Postup:

Zkřížením dvou drátků vznikne kostra těla. Jednu papírovou utěrku zmačkáme do koule, obalíme druhou a připevníme na vršek drátkového těla. Ohon z papírové utěrky spojíme s tělem panenky.

Celou postavičku začneme omotávat provázkem, dokud nám nevznikne hezky vymodelované tělo panenky.

Panenku můžeme obléci do zbytků látek a přišít, přilepit, či namalovat oči.

Čarodějnice v cizích zemích

- Rakousko

Zde se dodržuje zvyk vyznačovat cestičky lásky. Úzké bílé proužky vápna nebo písku, vedou od jednoho stavení ke druhému, a druhý den ráno se celá vesnice dozví, kdo s kým chodí. Občas se takto prozradí i nevěrníci.

- Keltové

V tento den se slaví svátek Beltine, při kterém se koná mnoho očištných obřadů a v noci se tančí a zpívá.

6.2.3. Projekt číslo 3 - Velikonoce – dekorace

Pranostiky

Je-li Zelený čtvrtek bílý, tak je teplé léto.

Velký pátek deštivý – dělá rok žízňivý.

Když na Velký pátek hřmí, na poli se urodí.

Prší-li v noci na Bílou sobotu, bude málo třešní.

Prší-li o Velikonočním hořku, bude v létě nouze o vodu.

Na Velikonoce jasno – bude laciné máslo.³⁴

Prší-li na Velký pátek, je k doufání úroda.

Tradice, oslavy a pověry

Pašijový týden

Začíná veliké čištění v domácnostech, bílí se, upravuje zahrádka, připravují nové šaty.

- Modré nebo Žluté pondělí, Šedivé úterý – vymetaly se pavučiny.

³⁴ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčaje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 40

- Sazometná středa – vymetaly se saze, nikdo se nesměl škaredit, jinak by se mračil každou středu v roce.
- Zelený čtvrtek – Tímto dnem umlkaly zvony a znovu se rozezněly až na Bílou sobotu. Místo zvonů se ozývaly řehtačky dětí. Vstávalo se časně a mylo se rosou, která zabraňovala onemocnění šíje. Smetí se odnášelo na křižovatku cest, aby se v domě nedržely blechy. Zvonilo se paličkou o hmoždír, aby dům opustil hmyz a myši. Před východem slunce se jedlo pečivo mazané medem, které mělo chránit před uštknutím a žihadly. Pekly se jidáše potřené medem.
- Velký pátek – Doba ticha a rozjímání na počest úmrtí Ježíše Krista. V tento den se otvírají poklady označené světlem ve skále nebo zářícím kapradím. Nepralo se prádlo, protože se věřilo, že by nenamáčelo místo do vody do Kristovy krve.
- Bílá sobota – nesloužily se mše, vyjma pomazání nemocného a svátosti smíření. Světil se oheň, vycházelo se na zahradu a třáslo stromy, aby se probudily k životu. Bílou sobotou končil půst a zákazy oslav.

Velikonoce

Název pochází z „velké noci“, kdy došlo k zmrtnýchvstání Ježíše Krista.

- Boží hod Velikonoční – světily se velikonoční pokrmy, které se dávaly návštěvám a nosily do zahrad a sadů. Jedlo se společné vejce pro případ, že by někdo zabloudil, našel by zpět cestu k tomu, s kým vejce jedl.
- Podělí velikonoční – červené – chlapci chodí s pomlázkou a šlehají děvčata nebo se polévají vodou. Odměnou bývá malované vajíčko, které je velmi cenným darem, protože je mnohdy tvořeno dlouhé hodiny.

Odpoledne patří dětem, hrají se hry o vajíčka a večer se odrostlejší mládež veselila při muzice.

- 2. neděle velikonoční – Bílá neděle.³⁵

Výtvarné techniky a tvořivost

- Omotávaná vajíčka

Potřeby:

Polystyrénové vajíčko, barevné bavlnky, lepidlo Herkules, štětec, nůžky, párátko.

Postup:

Lepidlem natřeme vršek vajíčka a od špičky začneme namotávat bavlnku jako šneka. Pokud se nám bude bavlnka moc lepit na prsty, je dobré si pomoci párátkem.

Vajíčka je možné omotávat i jiným materiálem. Například lýkem, vlnou.

- Patchworková vajíčka

Pomůcky:

Polystyrénové vajíčko, kousky látek, řezací nožik, nůžky, kuchyňský nůž a tužka.

Postup:

Tužkou si na vajíčku vytvoříme vzor a rozvrhneme si barevnou kompozici. Řezákem prořízneme polystyren do hloubky 5mm přesně podle předkreslených čar. Z látky si ustříhneme kus přibližně o jeden centimetr delší na všech stranách než je velikost části vajíčka, kterou chci touto látkou potáhnout.

³⁵ Srov. BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 17-30

Látku přiložíme na vajíčko a kuchyňským nožem zasouváme okraje látky do zářezů, dokud se látka úplně nenapne.

Stejným způsobem pokračujeme i u ostatních dílů vajíčka, dokud není polystyrén celý pokrytý.

Tip:

Stejným způsobem se dá dekorovat jakýkoliv polystyrén, může se jednat o vajíčka, věnce, ale nádherně vypadají i samotné obrázky, kde se do polystyrénové desky vyřežou požadované vzory a následně se pokryjí látkou jako v mém postupu.

- Vypichovaná vajíčka

Pomůcky:

Polystyrénové vajíčko, kousky látek, nůžky, špejle.

Postup:

Z látky si nastříháme čtverečky o přibližné velikosti 3 x 3 centimetry.

Za pomoci špejle zapichujeme jednotlivé kousky látky do polystyrénu. Po vytažení špejle, zůstane látka ve vajíčku uchycena.

Pokračujeme, dokud nepokryjeme celý požadovaný prostor.

Tip:

Stejně jako u předchozí činnosti, i zde je možné dekorovat stejně tak jako vajíčka i například polystyrénové věnce.

- Dekorace ze sena

Pomůcky:

Seno, drátek, tavná pistole, zbytky filcu, karton, tužka, nůžky.

Postup:

Z kartonu vystříháme v dostatečné velikosti obrys výrobku, který chceme vytvářet.

Karton začneme obalovat senem, dokud nemáme požadovaný vzhled.

Výrobek v průběhu neustále omotáváme drátem, aby nám lépe držel.

Nakonec přilepíme z filcu detaily na ozdobu tavnou pistolí.

- Výrobky z proutí

Pomůcky:

Proutí jakékoliv, drát, nůžky, ozdoby, tavící pistole, stuha.

Postup:

Hrst proutí stočíme do podoby věnce a konec spojíme drátem. Proutí vybíráme podle požadovaného tvaru – na roztřepený břízu, na uhlazený smuteční vrbu.

K základu můžeme připlést další proutky a nakonec výrobek třeba ovázat stuhou.

Z kroucené vrby vypadá velice pěkně omotávání proutků kolem kostry ze silného drátu. Začátek a konec proutku je vždy třeba ke kostře přichytit nití nebo drátkem.

K hotovému věnci lepíme za pomoci tavící pistole ozdoby.

Tip:

Zde jsem uvedla jen ty nejjednodušší výrobky, samozřejmě, z proutí se v první řadě pletou pomlázky. Úmyslně jsem zde tuto variantu neuvedla, protože postup je velice špatně popsateľný slovy a na fotopostup zde není dostatek prostoru.

- Košík na vejčeka z papírového pedigu

Pomůcky:

Papír – letáky, Zlaté stránky, tenká pletací jehlice, lepidlo v tubě, lepidlo

Herkules, karton, mořidlo a bezbarvý lak, nádoba na oplétání, kolíčky na prádlo.

Postup:

Nejprve si papír nastříháme na pruhy o šířce cca 5 cm a délce strany papíru. Tyto pruhy od rohu namotáme na celou délku pletací jehlice, aby nám vznikla rulička.

Ruličku na konci slepíme lepidlem v tyčince a opatrně sundáme z jehlice.

Z kartonu si dvakrát vystříhneme podstavu košíku, která by se měla shodovat s podstavou předmětu, který budeme oplétat.

Na jednu kartonovou podstavu přilepíme osnovní ruličky, vždy lichý počet, plus navíc ruličku, kterou začneme oplétat. Celou podstavu i s osnovními ruličkami přelepíme druhou kartonovou podstavou.

Na kartonové dno postavíme předmět k oplétání, osnovní ruličku podle něj zahneleme vzhůru a přichytíme k předmětu kolíčky na prádlo.

Oplétací ruličkou začneme plést střídavě, vždy přes jednu osnovní ruličku a pod druhou, přes třetí a pod čtvrtou.

Oplétací ruličku prodlužujeme zasunutím jedné volné ruličky do původní oplétací za pomoci lepidla Herkules.

Nakonec vyjmeme předmět, který oplétáme, osnovní ruličky přilepíme, aby se nám košík nerozplétal a celý výrobek natřeme mořidlem a bezbarvým lakem pro pevnost a tvar.

Tip:

Stejným způsobem můžeme vyrábět jakékoliv nádoby a předměty, výjimkou nejsou například ani rámečky na obrázky, květiny nebo velikonoční vajíčka. Vždy je pouze nutné mít předmět stejného tvaru, který chceme oplétat.

- Mozaikové vajíčko

Pomůcky:

Polystyrénové vejce, vitrážové sklo, lepidlo na obklady, řezák na sklo, spárovací tmel, houbička.

Postup:

Sklo nařežeme na malé čtverce, nanese na ně lepidlo a přitiskneme na vajíčko s malými mezerami mezi jednotlivými sklíčky.

Pomocí houbičky nanášíme spárovací hmotu do spár mezi sklíčka. Necháme chvíli odstát a poté přebytečnou hmotu setřeme.

Nakonec necháme dostatečně zaschnout a sklíčka vyleštíme.

Tip:

Mozaika jako taková má široké dekorativní využití. Nádherně vypadají svícny nebo lampičky, ale obvyklé jsou i celé obrazy a stěny.

Velikonoce v cizích zemích

- Velká Británie

Období velkých veselí a soutěží. Hony na vajíčka nejsou nic jiného než hledání vajíček, které přináší velikonoční zajíček, konají se palačinkové závody, přivazování k židlím a následné vykupování se. Výjimkou nejsou ani průvody s přehlídkou draků. Barví se různé druhy vajíček, dokonce i racčí.

- Rakousko

Symbolem jsou preclíky stočené do věnce. Soutěží se zde v nakřápnutí soupeřových zelených vajec – na Zelený čtvrtek.

- Francie

Tradiční hledání čokoládových vajíček, které po zahradě rozházejí zvony, které se právě vrací z Říma, kam v pátek odletěly.

- Dánsko

Je zvykem posílat anonymní žertovné vzkazy a popíjet speciální velikonoční nápoj, který se vaří v pivovarech.

- Itálie

Jedná o svátky nekvašeného chleba, dělají se veliká procesí a připomínají si bolestivé umučení Krista. V neděli je den palem, kdy se oslavují větvičky olivovníku. K tradičním pokrmům patří beránek, vajíčka a buchta Kolomba. V pondělí je zvykem vyrážet na procházky a pikniky.

6.2.4. Projekt číslo 4 - Velikonoce – zdobení vajíček

Pranostiky – viz předchozí projekt

Tradice, oslavy a pověry – viz předchozí projekt

Legenda o malování vajec

Při své pouti po světě se jednou zastavil Ježíš se svatým Petrem na statku, kde požádali hospodyně o kousek chleba. Nešťastná hospodyně však v ten okamžik neměla ani krajíc, ale moc si přála pocestné něčím pohostit. V tom uslyšela kdákání slepice, seběhla do kurníku a objevila zde vejce. Upekla ho v teplém popelu a nabídla ho pocestným. Když opustili její stavení, chtěla uklidit ze stolu skořápky, ale všimla si, že jsou ze zlata. Každému pocestnému potom nabízela vejce, avšak žádná skořápka se už ve zlato nezměnila. Časem začala vejce rozdávat na výroční den návštěvy oněch dvou pocestných.

Výtvarné techniky a tvořivost

Tradiční i netradiční techniky zdobení velikonočních vajíček

- Koláž

Pomůcky:

Vyfouklé vajíčko, obrázky (například z novin, časopisů), zbytky látek, případně krajky, štětec, lepidlo (nejlépe Herkules), nůžky, stuha.

Postup:

Z novin a časopisů si vystříháme obrázky, které chceme na vajíčko lepit. Obrázky můžeme i vytrhávat, je to sice náročnější práce, ale výsledek působí mnohem celistvěji.

Štětcem nanášíme na vajíčko lepidlo a na něj obrázky. Postupujeme z jednoho bodu souvisle, až pokryjeme celé vajíčko.

Nakonec můžeme vajíčko navléknout na stuhu.

- Kraslice technikou decoupage:

Pomůcky:

Vyfouklé vajíčko (nejlépe bílé), ubrousky se vzorem, lepidlo na decoupage, nůžky, štětec, stuha, bezbarvý lak.

Postup:

Z ubrousku vystříhneme motiv, který chceme na vajíčko lepit a oddělíme dvě spodní vrstvy ubrousku, takže nám zůstane jen poslední, vrchní, barevná vrstva. Dobře odmaštěné vajíčko potřeme lepidlem na decoupage, přiložíme ubrousek a znovu přetřeme, opatrně, aby se ubrousek neprotrhnul.

Hotové vajíčko můžeme ještě přetřít bezbarvým lakem a navléci na stuhu.

Tip:

Touto technikou se dají dekorovat jakékoliv hladké povrchy. Nejlépe se dekorují světlé předměty, pokud je předmět tmavé barvy, doporučuje se místo obrázku nejprve natřít bílou barvou. U předmětů, které se mohou dostat do kontaktu s vodou, je nutné výrobek dostatečně pečlivě přetřít bezbarvým lakem.

- Vosková batika:

Pomůcky:

Vyfouklé vajíčko, čajová svíčka, barvy na vajíčka za studena, špendlík, dřívko, případně tužka, stuha.

Postup:

Špendlík připevníme na dřívko nebo tužku a namáčíme do rozehřátého vosku z čajové svíčky. Voskem děláme po vajíčku jednoduché tahy.

Vajíčko s hotovým vzorem ponoříme do vybrané rozmíchané barvy a necháme dostatečně obarvit.

Po zaschnutí barvy na vajíčku, otřeme hadříkem vosk. Vznikne nám barevné vajíčko s bílým vzorem.

Pokud chceme vajíčka vícebarevná, po obarvení pokračujeme stejným způsobem, takže voskem nakreslíme vzory a opět obarvíme další barvou. V tomto případě je nutné postupovat od nejsvětlejší barvy po nejtmaší.

- Vajíčka se vzory z koření:

Pomůcky:

Vyfouklá vajíčka, různé druhy sypkého koření (paprika, kari, kakao), lepidlo Herkules, tenký štětec.

Postup:

Na vyfouklá vajíčka štětcem namočeném v lepidle nakreslíme jednoduchý motiv. Poté vajíčko oválíme v koření, aby se sypká směs přichytila na lepkavé plochy, a vajíčko necháme dostatečně uschnout.

Nakonec je ideální vajíčko natřít lakem, aby koření neopadávalo.

- Vajíčka zdobená slámou

Pomůcky:

Vyfouklé vajíčko (špejle gumička), může být i uvařené natvrdo, sláma, čistá voda, lepidlo Herkules, barvy na vajíčka, případně tuž, nůžky

Postup:

Slámu ponoříme na dvě hodiny do čisté vody, poté podélně rozřízneme a odebereme vnitřní dužinu. Nakonec můžeme slámu ještě přežehlit, aby byla dostatečně rovná.

Vajíčko obarvíme klasickým způsobem barvami. Pokud máme vajíčko vyfouklé, navlékneme ho na špejli a zajistíme na obou koncích gumičkou, teprve poté obarvíme.

Slámu si nastříháme na malé kousky, ze kterých skládáme tvary. Je dobré si nejprve tvar připravit mimo vajíčko a teprve poté po částech nalepit.

Lepíme tak, že lepidlo nanese na kousek slámy a umístíme na požadované místo.

- Barvená vajíčka

Pomůcky:

Vajíčka uvařené natvrdo, barvy na vajíčka, ocet, zavařovací sklenice, lžíce, špek.

Postup:

Uvařená vajíčka ponoříme do zavařovací sklenice s barvou rozmíchanou podle návodu (je rozdíl, zda se jedná o barvy za studena nebo za tepla) a trochou octa. Po obarvení necháme vajíčka uschnout a potřeeme kouskem špeku pro větší lesk.

Vajíčka barvená pomocí přírodnin. Barev nám příroda nabízí rozmanitou škálu.

- ✓ Žlutá - kmín, kopřivový kořen, blatouch bahenní, mladé březové lístky, kakost, vnitřní vrstva jabloňové kůry, zrnková káva, cibulové slupky – čím více slupek dáme, tím bude barva tmavší až k hnědé, lipový květ, oves, šafrán, dřínový květ.
- ✓ Oranžová - suché cibulové slupky, květy aksamitníku.
- ✓ Růžová - plody dřívěšáku, slabý odvar červené řepy.
- ✓ Červená - květ třezalky, červená řepa, ocet z borůvek, mořena, některé lišejníky, plody brslenu, slupka červené cibule, bezinky, červené zelí.
- ✓ Modrá - kůra a šišticek olše, jasanové kořeny, květy stračky.
- ✓ Fialová - borůvky, ostružiny, černý bez.
- ✓ Zelená - mladé žito, špenát, kopřivové listy, mladé kapradiny, jasanová kůra, bezové listí, suché větvičky vřesu, petrželová nať.
- ✓ Hnědá – listí a kůra ořechu a ořešáku, kůra ptáčnice a trnkového keře, ratolesti a bobule jalovce, cibulové slupky, čaj.
- ✓ Černá – dubová kůra, olšové šišky.

Barvit můžeme také barvivy z lékárny

- ✓ genciánová violet' (používá se na popraskané koutky úst)
 - ✓ malachitová zeleň (dříve byla aplikována na okolí drobných poranění)
 - ✓ nebo fuchsin
- Mramorovaná vajíčka

Pomůcky:

Vajíčko natvrdo, barvy s efektem mramoru, igelitové rukavice.

Postup:

Uvařená vajíčka udržujeme v teple.

Nandáme rukavice a do dlaní nakapeme pár kapek barvy a vajíčko krátce poválíme v rukou.

Pro nanesení jiné barvy je nutné rukavice otřít dočista a kápnout novou barvu.

Může se také nakapat do dlaně více barev najednou, vznikne tak jiný efekt než z postupně nanášené barvy.

- Vyškrabovaná vajíčka

Pomůcky:

Vajíčko vařené natvrdo, barvy na vajíčka, špendlík.

Postup:

Vajíčko klasickým způsobem obarvíme a necháme úplně zaschnout.

Poté špendlíkem vyrýváme do barvy jednoduché vzory.

- Blednoucí vajíčka

Pomůcky:

Vařená vajíčka, barvy na vajíčka, čajová svíčka, špendlík, dřívko nebo tužka, ocet, zavařovací sklenice.

Postup:

Jedná se v podstatě o opačnou techniku voskové batiky. Vajíčka za pomoci barev na vajíčka obarvíme, nejlépe v zavařovací sklenici.

Poté špendlíkem zapíchnutým do dřívka nebo tužky nanášíme na suché a chladné vajíčko voskové vzory.

Nakonec celé vajíčko ponoříme do nádoby s octem. Ocet vyžere barvu všude, kde není vosk, takže barva zesvětlá.

Nakonec setřeme vosk. V místech, kde byl vosk, zůstává barva stále sytá.

Velikonoce v cizích zemích – viz předchozí projekt

6.2.5. Projekt číslo 5 – Dušičky, Mikuláš, Advent

Dušičky

Pranostiky

Když na Dušičky jasné počasí panuje, příchod zimy to oznamuje.³⁶

Tradice, oslavy a pověry

Vzpomíná se na zemřelé, čistí se hroby, pokládají věnce, zapalují svíčky. Věřilo se, že o půlnoci mají duchové bohoslužbu, kam když přišel živý člověk, roztrhají ho na kousíčky. Pečou se housky – kosti svatých a pečivo „dušičky“ s povidly nebo mákem. Obdarovávali se chudí stojící u kostela či hřbitova. Do lamp se ten den dávalo máslo místo oleje, aby si dušičky, které na jeden den vystupují z očiště, mohly ochladit a namazat rány. Pokud přišlo, zemřelí oplakávali své hříchy.³⁷

Výtvarné techniky a tvořivost

- Lampička na svíčku (například na hrob)

Pomůcky:

Větší zavařovací sklenice, krepový papír, vylisované květy, listy. Lepidlo Herkules, bezbarvý lak.

Postup:

Za pomoci lepidla přichytíme vylisované listy a květiny na venkovní povrch sklenice.

³⁶ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 41

³⁷ Srov. BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 144-146

Volná místa dozdobíme výstřižky krepového papíru.

Celý výrobek přelakujeme bezbarvým lakem, aby nám jej dešťová voda neponičila.

Dušičky v cizích zemích

- Halloween

Ve většině Evropy má způsob slavení stejný základ jako u nás Dušičky. Tedy uklízení hrobů, zapalování svíček. Pomalu se ale začíná rozšiřovat i zvyk, který do Evropy přišel z USA, tedy masky, vydlabávání dýní, která mají tuto noc svítit na cestu zemřelým. Dekorace domů je v tento den velice podstatná, dokonce se pořádají soutěže o nejoriginálněji ozdobený dům.

- Svítidla z dýně

Pomůcky:

Dýně, lžice, svíčka, nůž, přírodniny na ozdobení, tavná lepicí pistole.

Postup:

Seřízneme dno dýně, aby svítilna stála a měla dostatečnou stabilitu. Kolem stopky odkrojíme víko.

Vnitřek dýně vydlabeme lžící a poté vyřízneme části obličeje. Oči, nos a pusu podle výrazu, který chceme svítilně dát.

Za pomoci tavné pistole přilepíme přírodniny například jako vlasy.

Dříve než nám dýně začne zevnitř chytat plíseň, dáme ji na topení vysušit. Svraští se a vznikne nám zajímavý skřet.

Svatý Mikuláš

Pranostiky

Na svatého Mikuláše, už je zima celá naše.

Když na Mikuláše prší, zima lidi hodně zkruší.³⁸

O svatém Mikuláši, často snížek prší.

Napije-li se na svatého Mikuláše pták z koleje, nenapije se kůň tři měsíce z řeky.

Svatý Mikuláš splachuje břehy.³⁹

Tradice, oslavy a pověry

Sestupuje každý rok na zem a obchází děti s andělem a čertem. Jeho příchod je ohlašován prískáním biče. U chudých se dávala na okno punčocha a ráno byla plná pamlsků, u bohatších chodil Mikuláš „osobně“. Zkoušel děti z modliteb, ptal se, zda zlobí a jak se učí. V dnešní době postačí místo modlotby i básnička nebo písnička.⁴⁰

Výtvarné techniky a tvořivost

- Čerti z na vzduchu tvrdnoucí hmoty

Pomůcky:

Na vzduchu tvrdnoucí hmota, temperové barvy, bezbarvý lak, lepidlo Herkules.

Postup:

Základem je vytvoření různého tvaru hrnečku, který bude představovat hlavu.

Hrneček obrátíme dnem vzhůru a vyříznutím vytvoříme oči, případně nos nebo pusu.

Rohy a vousy nalepíme ze stočených nebo kroucených válečků z hlíny. Menší části hlíny můžeme k základu přilepit, aby neodpadávaly.

Po vytvrdnutí hmoty výrobek nabarvíme a nalakujeme.

³⁸ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 42

³⁹ ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Rubico: Olomouc 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, str. 113

⁴⁰ Srov. BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*.

Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 201-204

Tip:

Samozřejmě, že z této hmoty můžeme tvarovat i celé postavičky, případně jakékoliv figurky nebo tvary.

- Vrkoč

Pomůcky:

Perníkový věnec, špejle, sušené ovoce, jablko.

Postup:

Na špejle o délce 25 cm navlečeme různé sušené plody – švestky, meruňky, rozinky, jablka.

Tyto ozdobené špejle zapícháme do věnce z perníku (nebo z kynutého těsta na vánočku)

Špejle se sbíhají do kužele, na jehož vrcholu je umístěno jablko.

Do horní poloviny jablka jsou napíchnuty kratší špejle, také ozdobeny sušenými plody. Na těchto špejlích mohou být přivázány šňůrky a na nich sušenky nebo cukroví.⁴¹

Svatý Mikuláš v cizích zemích

- Rakousko

S tradičním Mikulášem chodí jeho strašidelná obdoba Krampus a anděl. Také s nimi bývá k vidění starý muž, který nosívá sladkosti. Před dveře se staví vysoké boty, do kterých se naděluje.

⁴¹ ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Rubico: Olomouc 2009. ISBN 978-80-7346-096-9, str. 117

- Německo

Na zlobivé děti je připraven Ruprecht s metlou a řetězem, který má za úkol vštěpovat dětem dobré mravy. Za okno se věší punčochy na očekávanou nadílku. Dopoledne následujícího dne chodí Mikuláš po školách.

- Nizozemí

Zde je na zlobivé děti připraven Černý Petr, který doprovází Mikuláše. Zvykem je dávat do bot u krbu mrkev pro Mikulášova koně. Tento den také děti chodí od domu k domu a zpívají koledy.

- Itálie

Zde Mikuláše nepotkáme, místo něj chodí ulicemi zlá čarodějnice Befana, ošklivá babina na koštěti. Časem z této postavy stala dobrá bytost zahrnující hodné děti dárky a zlobivé sladkým uhlím. Tato postava se ale zjevuje až 6. ledna se třemi králi.

Advent

- První adventní nedělí začínal rok – čas se odvíjel od narození Krista – události před nebo po Kristu.
- Adventní neděle – železná, stříbrná, bronzová a zlatá.
- Adventní kalendáře - -od 1 do 24 prosince, každý den připraven malý dáreček.

Výtvarné techniky a tvořivost

- Odlévání parafínových svíček

Pomůcky:

Parafín, knot, křídový papír, hrnec s nálevkou, modelovací hmota, špejle.

Postup:

Z tvrdého papíru poskládáme formu, do požadovaného tvaru a slepíme lepidlem.

Z modelovací hmoty vyválíme placku. Prostředkem placky protáhneme knot a přimáčkneme, aby spolehlivě držel.

Formu přimáčkneme doprostřed placky a vyndáme knot, který zajistíme špejlí, aby držel uprostřed.

Ve vodní lázni rozpustíme parafín, přidáme barviva a aroma a lijeme do připravené nádoby.

Tip:

Ideální na odlévání svíček jsou samozřejmě profesionální formy k tomu určené, nicméně použít se dá kromě křídového papíru, který jsem zmínila výše, jakákoliv nádoba. Svíčky se pak dají použít samostatně nebo například jako dekorace adventního věnce.

- Adventní věnec

Pomůcky:

Polystyrénový nebo slaměný korpus věnce, čtyři svíčky, čtyři dlouhé hřebíky, chvojí, pentle, tavná pistole, silnější nit nebo drát, přírodniny.

Postup:

Věnec si obalíme chvojí a zafixujeme nítí nebo drátem, aby nám jednotlivé větvičky neopadávaly. Můžeme na věnec přilepit červenou mašli.

Rozvrhneme si místa umístění svíček a zespodu věnec probodneme hřebíkem tak, aby nám jeho konec vyčníval a my na něj mohly nasadit svíčky.

Aby se nám svíčka při nabodávání nerozpadla, je dobré buď svíčku nahřát například fénem, nebo hřebík nad plamenem. Zde musíme dávat pozor, aby nám nechytil korpus věnce.

Věnec nazdobíme přírodninami.

- Svícen z ořechů

Pomůcky:

Kuláček ze stromu, skořápky ořechů, svíčka, tavná pistole, chvojí, přírodniny.

Postup:

Na kuláček po celé délce stran přilepíme půlky ořechových skořápek vydlabanou částí dovnitř.

Doprostřed kuláčku přilepíme svíčku a kolem ní naaranžujeme chvojí a přírodniny. Vše přilepíme.

6.2.6. Projekt číslo 6 – Vánoce.

Pranostiky

Na Adama Evu, čekejte oblevu.

Jitra jasné a obloha čistá, úroda hojná příští rok jistá.

Na Štědrý večer hvězdičky, ponosou vajíčka slepičky.

Lepší Vánoce třesuté než tekuté.

Zelené Vánoce, bíle Velikonoce.

Když Vánoce obilí stromy sněhem, tak je posype jaro květem.

Temné Vánoce – světlé stodoly.

Jestli vítr o Vánocích věje, jest v hojnosti dobrá naděje.⁴²

Mráz na boží narození, zima se udrží beze změny.

Dvanáct dní od Štědrého dne do Tří králů, zvěstuje prý povětrnost příštích dvanácti měsíců.

Jsou-li vrby o Vánocích plné rampouchů, bývají o Velikonocích plny kočiček.

Jasně Vánoce, hojnost vína i ovoce.

⁴² VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 42

Tradice, oslavy a pověry

Vše naklizeno, od rána půst, aby lidé viděli zlaté prasátko. S první hvězdou obloze, celá rodina zasedala ke stolu. Zapalovaly se svíčky, jejich žár měl přivábit duše zemřelých blíž a hospodáři zajistit dostatek úrody a potravy. Stůl se obepínal řetězem, což značilo soudržnost rodiny. Do jednotlivých rohů stolu se dával chléb, plody z pole, peníze a zbytky pro zvířata, to aby měla rodina všeho dostatek. Počet lidí u stolu měl být sudý, nebo alespoň prostřeno pro sudý počet lidí, aby si smrt nevyrovnávala počet. K jídlu se podával hrách, který spojoval v dobrém i zlé, polévka pro sílu, čočka pro peníze a nakonec kuba nebo rybo pro radost a pohodu. Od stolu se nesměl nikdo zvednout, věřilo se, že by se rodina napřesrok nesešla celá. Zbytky z jídla se schovávaly pro dobytek, který tuto noc mluvil lidskou řečí, také pro stromy kvůli úrodě a pro studnu kvůli čisté vodě. Strojil se stromeček a jesličky. Věštilo se z rozkrojeného jablka, skořápek ořechů. Házelo se pantoflem, mířila-li špička ke dveřím, děvče se vdalo. Lidé si mazaly tváře medem, aby je měl každý rád. Dvanáct jader z jablíčka se dalo do vody a kolik jich vyplavalo, tolik bude suchých měsíců. Také se dávala sůl do slupek od cibule a podle toho zda se rozpustila, zvlhla nebo zůstala suchá, se určovalo počasí následujících měsíců. Devět patek od vánoček slibovalo vdavky. Odlévalo se olovo a věštilo se podle tvaru odlitku.⁴³

Výtvarné techniky a tvořivost

- Pečený věnec

Pomůcky:

Slané těsto (hladká mouka, sůl, voda), štětec, akrylové barvy, bezbarvý lak, vykrajovátko na cukroví.

⁴³ BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 210-213

Postup:

Z těsta vyválíme dva válečky, které zapleteme v cop a oba konce copu spojíme ve věneček.

Ze zbytku těsta vyválíme plát a vykrajujeme různé tvary, které vodou přilepíme na věnec.

Pečeme 4-5 hodin na 120 stupňů Celsia.

Po vychladnutí můžeme nabarvit požadovanými nejlépe akrylovými barvami a nakonec pro trvanlivost natřeme z obou stran bezbarvým lakem.

Tip:

Ze slaneho těsta je možné tvarovat jakékoliv předměty, práce s ním je jednoduchá jako například s modelínou. Krásně vypadají nejen věnce, ale i stojany na svíčky, andělíčkově nebo zavinovačky s malým Ježíškem.

- Pískované vánoční koule

Pomůcky:

Polystyrénové koule, jemný písek, lepidlo Herkules, štětec, ozdobné stužky, akrylové barvy, tavící pistole.

Postup:

Kouli potřeme lepidlem a obalíme v jemném písku, necháme oschnout.

Písek za pomoci štětce nabarvíme barvami a po zaschnutí zafixujeme celý předmět bezbarvým lakem, aby nám písek neopadával.

Na hotovou kouli za pomoci lepící pistole přichytíme ozdobné stuhy a poutko na zavěšení.

Tip:

Z jemného písku se stejně dobře jako koule na stromeček dají udělat například rámečky na obraz. Jak jsme již uvedla, je nutné finální výrobek dostatečně zafixovat bezbarvým lakem.

- Filcovaná ozdoba

Pomůcky:

Formička na pečení, vlákna filcu, filcovací jehla, molitan, tavící pistole.

Postup:

Chomáč plsti odtrhneme a vtěsnáme do formičky požadovaného tvaru. Formičku položíme na molitan a filcovací jehlou kolmo bodáme do ozdoby, dokud se částečně nezpevní.

Poté zvedneme formičku, ozdobu jemně zvedneme z molitanu, obrátíme a pokračujeme stejným způsobem i z druhé strany.

Nakonec formičku odstraníme úplně a výrobek jen lehce dotvoříme. Za pomoci tavící pistole připevníme drobné ozdůbky.

- Těstovinový andělci

Pomůcky:

Těstoviny penne, kolínka a mašličky, akrylové barvy, tavná pistole, bílý korálek.

Postup:

Slepíme dvě penne k sobě do šipky a natřeme bílou barvou.

Mašličky natřeme také a připevníme je na otevřený konec špičky.

Nad mašličku přilepíme místo hlavy korálek a zlatou barvou dokreslíme vlasy a okraje křídélek.

Místo rukou můžeme použít také na bílo natřená kolínka.

- Sádrové odlitky:

Pomůcky:

Bílá sádra, formičky z adventních kalendářů, akrylové barvy, kontura v aplikátoru.

Postup:

Rozmícháme sádru podle návodu a naplníme s ní formičky. Necháme ztuhnout, aby sádra proschla, a vyloupneme.

Odlitky nabarvíme a dozdobíme konturou.

Jednotlivé tvary můžeme nalepit na Vánoční přáníčka, jmenovky nebo pověsit jako ozdoby na stromeček. Moc hezky vypadají odlitky i jako magnetky například na lednici.

Tip:

Místo sádry můžeme použít některou z hmot tvrdnoucích na vzduchu. Rozválet plát a tvary získat vykrajovátky na pečivo nebo perníčky.

- Nitěné ozdoby

Pomůcky:

Nafukovací balonek, silnější bílá nit nebo bavlnka, vodní sklo nebo roztok bramborového škrobu, případně lepidlo Herkules, stuha.

Postup:

Balonek nafoukneme do velikosti požadované ozdoby.

Bílou nití začneme balonek nerovnoměrně omotávat. Pokud by nám v některém místě nit z balonku klouzala dolů, můžeme si pomoci lepidlem.

Hotový omotaný balonek namočíme do vodního skla a necháme ve vzduchu uschnout.

Balonek vyfoukneme, vyndáme a kouli ozdobíme červenou stuhou.

Vánoce v cizích zemích

- Velká Británie

Na krbovou římsu se věší červené punčochy, dárky hází v noci 24.12 komínem do domů Santa Claus, který přiletí na spřežení sobů. Rozbalování dárků se uskutečňuje až následujícího rána. Vánočním pokrmem je krocan a speciální vánoční puding.

- Německo

Dárky nadílí ryšavý divous, kterého přináší divoký vítr. Tradiční štědrovečerní menu se liší podle části země, někde mají pečenou husu a sladké kompoty, jinde klobásy se zelím. Na slavnostním stole nesmí chybět typická máslová štola s rozinkami. Velkým zvykem je zde slavit Advent a s ním spojené trhy, které jsou velice vyhlášené.

- Francie

Dárky naděluje Otec Vánoc a zanechává je v nablýskaných botkách u krbu. Bývá zvykem k večeři pozvat někoho potřebného – bezdomovce, sirotky. Tradičním pokrmem jsou ústřice, hlemýždi, klobásy, šunka a nakonec krocan s kaštanovou nádivkou. Nesmí samozřejmě chybět spousta vína a vybraných sýrů. Jako dezert se podává vánoční polínko nebo čokoládové salámy.

- Španělsko

Na Štědrý den se oslavuje kohout, který jako první zvěstoval narození Krista. Děti dostávají dárky až na Tři krále, kteří jsou také nositeli těchto dárků. Tradičním pokrmem jsou koláčky zdobeně ořechy.

➤ Vánoční punčocha

Pomůcky:

Plst' – různé barevné archy, lepidlo Herkules, fixy na textil.

Postup:

Z plstěného archu si dvakrát vyříhneme tvar punčochy, z jiných barev plsti vystříhneme tvary na ozdobení.

Po obvodu jedné punčochy nanese se lepidlo a přilepíme k druhé punčoše (plst' se nepáře, takže se nemusíme bát roztřepených konečků, nicméně zejména v GB mají ve zvyku místo šití lepit dokonce i obyčejnou látku nebo vlnu).

Fixaci na textil dokreslíme detaily.

6.2.7. Doplnění svátků a tradic

Za předpokladu, že by se chtěl někdo držet mého projektu a měl by v úmyslu výtvarné techniky rovnoměrně rozdělit do celého roku, uvádím ještě pro pořádek další významné svátky v průběhu liturgického roku.

- Hromnice

Pranostiky:

Jak dlouho skřivan před Hromnicemi vrzá, tak dlouho po nich zamrzá.

Na Hromnice má sedlák raději vlka ve chlévě i ženu na márách než slunce.

Na Hromnice – půl zimnice – půl píce.

Na Hromnice zima s létem potkává se.

Na Hromnice musí skřivánek vrznout, i kdyby měl zmrznout.

Na Hromnice jasná noc, bude mrazů ještě moc.

Když o Hromnicích sněží, nebývá jaro daleko.

Svítí-li slunce na Hromnice, bude zimy o šest neděl více.⁴⁴

Tradice, oslavy a pověry:

Vysvěcovaly se v kostelech svíce, hromničky, které za bouří odháněly pohromy nebo se dávaly do rukou umírajícímu člověku a její světlo mu mělo svítit na cestu do nebe. Na Hromnice se nesmělo nic šít ani přišívát, protože jehly přivolávaly „boží posly“ blesky.

- Svatý Jiří

Pranostiky:

Ondřej mosty staví, Jiří je odplaví.

Kolik mrazů do svatého Jiří, tolik do svatého Václava.

Před Jiřím sucho, po něm mokro.

Na svatého Jiří, vylézají hadi, štíři.

Tradice, oslavy a pověry:

Otevírala se země, vylézali hadi. Byl to první den koupání v přírodě a také slavík prvně zpíval. Čtyřlístek nalezený před tímto dnem měl čarovnou moc.

- Jan Křtitel

Pranostiky:

Na svatého Jana, otvírá se létu brána.

Děšť na svatého Jana Křtitele, nasbíráš ořechů do větele.

Před svatým Janem modli se o déšť, po něm přijde bez řkání.

O svatého Jana Křtitele běží slunce již k zimě.

Tradice, oslavy a pověry:

⁴⁴ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 39

Svatojánská noc, doba slunovratu-snaha dodat slunci jeho ztrácející sílu zapalováním svatojánských ohňů. Pletly se věnce z devatera kvítí, které ochraňovaly před zlem. Rozestupují se skály, otevírá země a vydává své poklady. Cestu nám ukazovalo zlaté kvetoucí kapradí, které způsobovalo neviditelnost toho, kdo ho měl při sobě. Také pak člověk rozuměl řeči zvířat, rostlin a stromů. K získání tohoto kapradí musel člověk překonat čarodějnice, bludičky a odnést z pokladu si směl jen to, co sám unese. V tento den se nezametalo, aby se nevymetlo štěstí, polední zvon připomínal čas trhání bylin.

- Svatý Václav

Pranostiky:

Přijde Václav – kamna připrav.

Svatý Václav víno chrání, po něm bude vinobraní.

Na svatého Václava, bývá bláta záplava.

Svatý Václav sklízí hady.⁴⁵

Tradice, oslavy a pověry:

Celostátní svátek, velice oblíben, slavnosti, poutě, veselice. Věřící putovali do Prahy k hrobu svatého Václava. Pasáci se vraceli do nížin, platila se v naturálních daň z půdy. Koná se posvícení – konec polních prací, návštěvy příbuzných, spousta jídla a odpočinku od práce. Mládenci chodili po vesnici s hudbou a zvali k tanci. Posvícení je vyhlášené pečením koláčů a osvíceneckou husou. Stínala se hlava kohouta zloducha.

⁴⁵ Srov. KOVAŘÍČKOVÁ, Z, *Pranostiky, rokem krok za krokem*. Nakladatelství Albatros: Praha 2006. ISBN 80-0001989-2, str. 51

- Svatý Martin

Pranostiky:

Přijede-li Martin na bílém koni, metelice za metelící se honí.

Martin a Kateřina na blátě, vánoce na ledě.

Jsou-li na Martina mračna, zima je levná; jestli je noc jasná, zima je mastná.

Na svatého Martina, kouřívá se z komína.

Na svatého Martina, pláče husí rodina.

Tradice, oslavy a pověry:

K tomuto svátku neodmyslitelně patří Martinská husa, podle legend husy kejhalý při jeho modlitbách a teď za to musí pykat. Rozdělování masa má své pořadí, od služebnictva po hospodáře. Kůže se dávala do střevíců pod nohy, aby se nepotily a nerostla kuří oka. Tento den se také měnila služba pro čeledíny a děvečky, dostávali zapláceno a odcházeli za lepším, bylo to spojeno s velkými oslavami, kde mnozí projedli a propili celou svoji roční mzdu.⁴⁶

- Svatá Kateřina

Pranostiky:

Na svatou Kateřinu, schováme se pod peřinu.⁴⁷

Chodí-li svatá Kateřina po ledě, chodí svatý Štěpán po blátě.

Svatá Kateřina prádlo máchá a svatá Barbora je škrobí.

⁴⁶ ŠOTTNEROVÁ, J., *Adventní čas*. Nakladatelství Rubico: Olomouc 2005. ISBN 80-7346-050-5, str. 23-25

⁴⁷ KOVAŘÍČKOVÁ, Z., *Pranostiky, rokem krok za krokem*. Nakladatelství Albatros: Praha 2006. ISBN 80-0001989-2, str. 62

Tradice, oslavy a pověry:

Konaly se poslední taneční zábavy před adventem, tento den platilo „ženské právo“, ženy vše platily a samy vybíraly, s kým budou tančit. Nesmělo se v tento den pracovat s ničím, co mělo kolo, proto se nepředlo, ani nemlelo.

- Svatý Ondřej

Pranostiky:

Na svatého Ondřeje, se někdy člověk ohřeje.

Když na svatého Ondřeje sněží, sníh dlouho poleží.

Svatý Ondřej tichý, nebude len lichý.

Ondřej mosty staví, Jiří je odplaví.

Na svatého Ondřeje, ještě se nám ohřeje, ale na svatého Mikuláše, už je zima celá naše.

Sníh na svatého Ondřeje, vzešlému žitu mnoho nepřeje.

Tradice, oslavy a pověry:

Jeden z nejdůležitějších věšteckých dnů v roce, zjišťovalo se kdy a za koho se děvčata provdají. Čí chleba vzal pes z lopaty první, ta se vdala nejdřív, také chodívaly klepat na kurník a pokud kohout zakokrhal, byla naděje, že se ten rok vdají. Děvčata sázela větvičku, kterou směla zalévat jen ústy a pokud vykvetla, byla svatba nadosah. Cedulky se jmény nejoblíbenějších mládenců dávaly pod polštář, které jméno ráno vytáhly, ten jim byl souzen.

- Svatá Barbora

Pranostiky:

O svaté Barboře, ležívá sníh na dvoře.

Po svaté Baruši, střež nosu i uši.

Má-li svatá Barbora bílou zástěru, bude příští rok hodně trávy.

Na svatou Barboru, saně do dvoru.

Svatá Barborka vyhání dříví ze dvorka.

Když je Barborka ucouraná, bývá Štěpán na ledě.

Tradice, oslavy a pověry:

Chodívaly po vesnici „Barborky se závojem přes obličej a obdarovávaly děti, svůj příchod oznamovaly zvonkem. Podle legendy je na zem posílal svatý Petr na zlatém provazu. Řezaly se třešňové větvičky, kolikátý měsíc vykvetla, tolikátý měsíc následující rok byl pro majitele šťastný. Nebo se větviček trhalo více, dávaly se jim jména mužů, a která vykvetla první, toho muže si děvče vzalo. Kvítek „Barborky“ za Šněrovačkou, měl přivábit chlapce.⁴⁸

- Svatý Štěpán

Pranostiky:

Pakli na Štěpána větrové uhodí, příští rok víno špatné se urodí.

Svítlí-li na Štěpána slunce, bude drahé ovoce.

Když na Štěpána silný vítr bouří, vinař smutně oči chmouří.

Na svatého Štěpána, každý se má za pána.

Tradice, oslavy a pověry:

Chodívalo se koledovat, nejprve jen kněží a učitelé s žáky, později i děti. Zpívalo se a nosila se berle s betlémskou hvězdou a bedýnka, ve které byly jesličky.

- Svatý Silvestr

Pranostiky:

Na Silvestra-li větry a ráno slunce svítí, nelze nám dobrého vína se nadíti.

O Silvestru papeži, snížek si už poleží.

⁴⁸ ŠOTTNEROVÁ, J., *Adventní čas*. Nakladatelství Rubico: Olomouc 2005. ISBN 80-7346-050-5, str. 57-58

Jak byl rok samá voda a samé bláto, na Silvestra nenapadne žádné zlato.⁴⁹

Tradice, oslavy a pověry:

Probíhá velký úklid, lidé se myjí, aby do Nového roku vkročili čistí a zdraví. Před noc nesmělo viset prádlo, jinak by podle pověry někdo zemřel. Chodilo se do kostela a děkovalo za uplynulý rok. Na Nový rok se čekalo při svíčkách a náboženském rozjímání. Po vsi chodily „ometačky“ – černé ženy s šátkem, třikrát klepaly, hřály se u kamen a třikrát přejely březovou metličkou plotnu. Symbolem štěstí byl kominíček, podkovy, prasátka, čtyřlístek. Jedl se ovar, kroupy a čočková polévka pro peníze a jablíčka s křenem pro štěstí. Dnes je Silvestr ve znamení veselých oslav, ale i to má své pověry, údajně pokud budou tento večer všichni tancovat, urodí se brambory.

6.3. Zpětná vazba projektů

Zde bych ráda uvedla reakce dětí na některé předměty z našich projektů a na konkrétní výtvarné techniky, se kterými se v průběhu projektu setkáváme, i na takové, které jsem z časových důvodů do projektu nezařadila.

▪ Decoupage

Velice oblíbená technika jak pro malé, tak pro velké, jak pro děvčata, tak pro kluky. Samozřejmě, že nápaditost ve zdobení je u děvčat rozvinutější a zkouší ozdobit vše, co jim přijde pod ruku, zatímco kluci se raději drží osvědčených postupů a mých pokynů. U chlapců jsem se občas setkala s neochotou vystříhovat dané obrázky z ubrousků.

Vajíčka zdobená technikou decoupage měla tu nevýhodu, že byla hnědá, a tudíž obrázek ne vždy vynikl. Pokoušeli jsme se vajíčko dokonce nabarvit nejprve na bílo, nicméně temperové barvy byly v tomto případě nedostačující a akrylové nebyly k dispozici.

⁴⁹ Srov. BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7, str. 212-214

- WindowArt

Oblíbenější u menších dětí, nicméně dělá jim problémy namalovat správně kontury, aby bylo možné obrázek přenést. Pro starší děti vhodné spíše na zdobení hrnečků nebo skleniček, klasické obrázky, které se přenášejí na okna, pro ně nejsou záživné.

- Pedig a Papírový pedig

Zde jsem s dětmi zkoušela z finančních důvodů jen pletení z papírových ruliček a nadšení bylo obrovské. Děvčata všeho věku se po krátké době naučila uplést z ruliček takřka cokoliv, počínaje rámečky na obrázky, konče košíky. Kluci byli v prvním okamžiku skeptičtí, ale po zhlédnutí prvních výrobků se vrhli do práce se stejným nadšením. U starších dětí byla práce naprosto bezproblémová, u mladších se situace komplikovala faktem, že děti nedokázaly správně namotat a utáhnout papírovou ruličku, takže ruličky musely být ode mě již předpřipravené a pak byla i práce s nimi v pořádku.

Myslím, že ke kladnému hodnocení této techniky přispěl i fakt, že výrobky mají širokou škálu použití.

- PlayMais

Velice jednoduchá technika, která nečiní problémy ani menším dětem. U dětí staršího školního věku jsem se setkala s podstatně menším nadšením, protože výtvar jim jako takový nepřináší žádný užitek. Jedná se v podstatě svým způsobem o stavebnici, ke které už starší děti nemají až tak blízko.

- Patchwork bez jehly

Zde za největší problém považuji ustříhnutí správné velikosti látky na zasunutí do řezů. Pokud jsme vyráběli rovné obrazy, nebyl to problém ani pro menší děti (samozřejmě, řezy jsem musela provádět já), ale pokud se jednalo o věnce nebo vajíčka, byl i odhad větších dětí velice zkreslený a látku musely stříhat i několikrát.

- Vypichované věnce

Opravdu jednoduchá technika, se kterou si menší i větší děti užily spoustu legrace. A výsledek vypadá výborně.

- Ručně vyráběný papír

Technika jako taková děti zaujala, menší problémy nastaly s jemností a křehkostí papíru. Chvilí trvalo, než si vyzkoušely, jaké množství vody je třeba nanést i s papírovou kaší na plátno, aby se dala kaše roztírat, ale zároveň neobsahovala přebytečnou vodu. I přes relativně náročnou činnost byla spokojenost s výrobky veliká.

- TwistArt

Z počátku skepse k provázkům, ale po menší ukázce nadšení. Jednoduchá technika, kterou zvládly jak menší děti, tak starší žáci.

- Výroba masek

Tímto způsobem jsme se pokoušeli vyrábět jak masky, tak velikonoční vajíčka. Zde byl obrovský problém s trpělivostí, více se samozřejmě projevoval u chlapců. Přece jen 5-7 vrstev papíru není málo.

- Odlévání svíček

Jednoduchý způsob, výsledné výrobky působily efektivně. Chlapce více než samotné svíčky zajímalo vaření parafínu.

- Halloweenské dýně

Velice spontánní projekt, který vzbudil obrovské nadšení hlavně u chlapců, nejspíš proto, že techniku považovali za velice jednoduchou.

ZÁVĚR:

Jako první podstatnou věc musím podotknout, že ne všechny techniky, které jsem s dětmi zkoušela, byly na základě mé diplomové práce, proto také ne všechny jsou zdokumentované fotografiemi.

Jak už jsem několikrát zmínila, pokoušela jsem se vybrat techniky, které jsou jak náročností, tak finanční stránkou dostupné všem, nicméně jsem se při realizaci tohoto projektu i jiných sama mnohokrát přesvědčila, že finanční stránka není v dnešní době pro spoustu dětí a jejich rodiny žádný závažný problém, dokonce naopak. Spousta dětí raději nakoupí s rodiči drahé výtvarné materiály, než aby se pokusily využít nabídku, kterou nám nabízí příroda.

Dalším z problémů, se kterými jsem se v průběhu realizace některých projektů setkala, je uspěchanost a malá trpělivost při tvoření. Vzhledem k tomu, že některé výtvarné techniky nepatří mezi nejjednodušší, našly se děti, které dokázal odradit hned první neúspěch. Navíc pokud v projektu bylo zapojeno hned několik technik najednou, měly tendenci odbíhat od rozdělané práce k jiným.

Jako pozitivní bych hodnotila nadšení, se kterým se někteří pouštěli do činnosti a nápaditost, se kterou již hotové výrobky dekorovali. Otázka dekorace zůstávala převážně přímo v režii dětí a tím pádem některé výtvary byly opravdu originální.

Otevřeně přiznávám, že jsem z počátku měla obavy z reakce dětí na tradice a oslavy, které jsem zařadila do motivace, ale byla jsem opět příjemně překvapena zájmem, dokonce plánováním zařazení některých tradic do plánu své rodiny, případně školy a třídy. Nicméně jsem přesvědčena, že v tomto případě zůstane jen u hypotézy, i přesto tato skutečnost potěší.

Použitá literatura

BESTAJOVSKÝ, M. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-80-251-1974-7

ČAPEK, J. *Nejskromnější umění*. Nakladatelství Dauphin: Praha 1997. ISBN 80-86019-46-2

ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Univerzita Palackého: Olomouc 2001. ISBN 80-7067-953-0

DARDENNE, A. *Decoupage*. Rebo Productions: Paříž 2006. ISBN 978-80-7234-595-3

FROLEC, V. *lidová kultura a současnost*. Nakladatelství Blok: Brno 1977. ISBN 47-011-77

KOLEKTIV AUTORŮ, *Velká kniha výtvarné inspirace*. Computer Press: Brno 2008. ISBN 978-251-2071-2

KOLEKTIV AUTORŮ, *Velká kniha výtvarných technik*. Computer Press: Brno 2007. ISBN 978-251-1629-6

KOVAŘÍČKOVÁ, Z. *Pranostiky, rokem krok za krokem*. Nakladatelství Albatros: Praha 2006. ISBN 80-0001989-2

KUNETKA, F. *Liturgický rok ve slavení církve*. Vydala Matice cyrilometodějská: Olomouc 1995. ISBN neuvedeno

LINHARTOVÁ, D. *Psychologie pro učitele I, obecná, vývojová a pedagogická psychologie*. Vydáno MZLU: Brno 1998. ISBN 80-7157-315-9

MĚLNÍKOVÁ-PAPOUŠKOVÁ, N. *Putování za lidovým uměním*. Nakladatelské a tiskové družstvo Čin: Praha 1941. ISBN neuvedeno

NAKONEČNÝ, M. *Úvod do psychologie*. Academia: Praha 2003.
ISBN 80-2000993-0, str. 195-215

PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha 1967. ISBN 16-905-67

SMRČKA, F a KOLEKTIV. *ABC rodinného života*. Státní pedagogické nakladatelství: Praha 1972. ISBN 14-497-72

SVOBODA, J. F. *Národopis lidu Československého, Lidové umění a zvykosloví, lidové umění výtvarné*. Vydáno podporou ministerstva školství a národní osvěty: Praha 1930. ISBN neuvedeno

STAŇKOVÁ, J. *Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska*. Nakladatelství Panorama: Praha 1987. ISBN 11-083-87

ŠOTTNEROVÁ, J. *Adventní čas*. Nakladatelství Rubico: Olomouc 2005. ISBN 80-7346-050-5

ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. Rubico: Olomouc 2009. ISBN 978-80-7346-096-9

VÁGNEROVÁ, M; VALENTOVÁ, L. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum 1994. ISBN 80-7066-384-7

VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje*. Nakladatelství Dona: České Budějovice 1991. ISBN 80-85463-03-2, str. 42

WEIGNER, L. *Lidové a národní umění*. Nakladatel F. Topič: Praha 1917. ISBN
neuvedeno

Seznam příloh

Příloha I – Masopust – výroba masek	83
Příloha II – Velikonoce – patchwork bez jehly a vypichovaný věnec	84
Příloha III – Velikonoce – papírový pedig	85
Příloha IV – Velikonoce – koláž a decoupage	86
Příloha V – Vánoce – slané těsto - svícny	87
Příloha VI – Vánoce – samotvrdnoucí hmota a sádrové odlitky	88
Příloha VII – Vánoce – nitěné ozdoby	89
Příloha VIII – Kreativita - Dušičky	90
Příloha IX – Kreativita - Vánoce	91

Přílohy

Příloha I – Masopust – výroba masek

Příloha II – Velikonoce – patchwork bez jehly a vypichovaný věnec

Příloha III – Velikonoce – papírový pedig

Příloha IV– Velikonoce – koláž a decoupage

Příloha V – Vánoce – slané těsto – svíčky

Příloha VI – Vánoce –samotvrdnoucí hmota a sádrové odlitky

Příloha VII – Vánoce – nitěné ozdoby

Příloha VIII – Kreativita – Dušičky

Příloha IX – Kreativita - Vánoce

Abstrakt:

TONDLOVÁ, M. *Motivace k lidovému umění prostřednictvím výtvarných technik v PVC v rámci liturgického roku pro starší školní věk*. České Budějovice 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce I. Kovářová.

Tato diplomová práce pojednává o tradičních oslavách jednotlivých svátků v průběhu liturgického roku a seznamuje nás s výtvarnými technikami spojenými s těmito daty.

Na počátku nám představí pojem lidové umění, vysvětlí, kdo je lidový umělec a jaký rozdíl je mezi uměním lidovým a městským.

Následuje seznámení s pojmem liturgický rok, kde se dozvídáme o oslavách Kristova tajemství a svátcích svatých.

Další kapitola je věnována staršímu školnímu věku, vývoji pubescenta a jeho vnímání umění a kultury.

Okrajově se v této práci dozvídáme o motivaci a konkrétním případě motivace v těchto projektech.

Praktická část nám nabízí jednotlivé výtvarné techniky spojené s významnými svátky, včetně veškeré přípravy a postupů. Zde se také dozvídáme o oslavách svátků v jiných zemích Evropy a světa.

Klíčová slova:

Lidové umění, liturgický rok, pubescence, starší školní věk, výtvarné techniky, pedagogika volného času, kreativita, tvořivost.

Abstract:

My thesis is about traditional celebrating of feasts and holidays during ecclesiastical year. It introduce us art techniques which is connected with these dates.

At the start we familiarize us folklore and folk art and it shows us differences between folk art and city art.

Next chapter is about ecclesiastical year and about important dates in church.

At the next part we can read about time of pubescence, its characteristics and progress what the teenager has to go through, and with the typical behaving and work of these young people.

The practical part leads us through the innovative art techniques and introduces us traditions and customs on our villages. We can also read here some facts about celebrating feasts in other parts of Europe and World.

Keywords:

Older school age, pubescence, folk art, folklore, ecclesiastical year, art techniques, creativity.